

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 21. ZÁŘÍ 1938

ZA KČ 2.—

Místo úvodníku

F. PEROUTKA

Jestliže ...

RUDYARD KIPLING

Rozmluva s Hitlerem

KURT LUDECKE

Pověz, kam utíkáš - povím ti, kdo jsi M. JESENSKÁ

Jsou Hlasisté vinni?

L. B. + V. ŠROBĀR

Pád jazykového purismu

FR. TRAVNÍČEK

Citát — Knihy hrůzy zbavené — Soumrak technokracie?

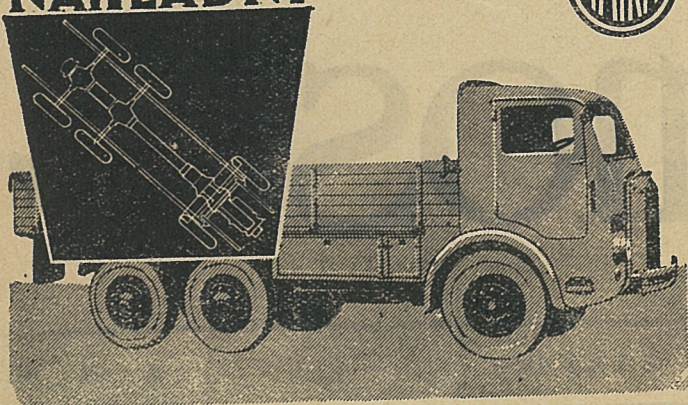
Odpověď Čěšce ze Slovenska

KRAUS & SPOL.
tailors for gentlemen and ladies

Telefon 309-69

PRAHA II,
Panská ul. 10

NÁKLADNÍ

automobily musí být především hospodárné. Nezáleží při tom tolik na nákupní ceně, jako více na ceně každého ujetého kilometru. U nákladních vozů Tatra vychází, po víceletém používání, cena každého kilometru jízdy velice levně zásluhou malého počtu oprav a jest tedy rentabilita provozu zajištěna již solidní stavbou a provedením. Také při výrobě nákladních vozů přiklonily se Závody Ringhoffer-Tatra, přes vyšší výrobní náklady, k principu výkyných polonáprav, přenášejíce tak veškeré výhody osobních vozů i na svoje vozy nákladní. Výkynné polonápravy uplatňují se hlavně u autobusů, v nákladní dopravě poskytují největší ochranu dopravovanému zboží. U nákladních vozů Tatra jsou to tudíž zase kola, vedená výkynými polonápravami, které vylučují smyky a zaručují klidnou, bezpečnou jízdu, šetření pneumatik i dobrou přiléhavost kol a jsou zárukou bezvadného sedění vozu na silnici. Každé zastoupení TATRA předloží Vám rádo a nezávadně prospekty osvědčených nákladních vozů

T A T R A

vozů zvláštních předností a kvalit

CIDIDLO
NA NOVY

OBĚ

PRÁSEK NA
DRHNUTÍ

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II, Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

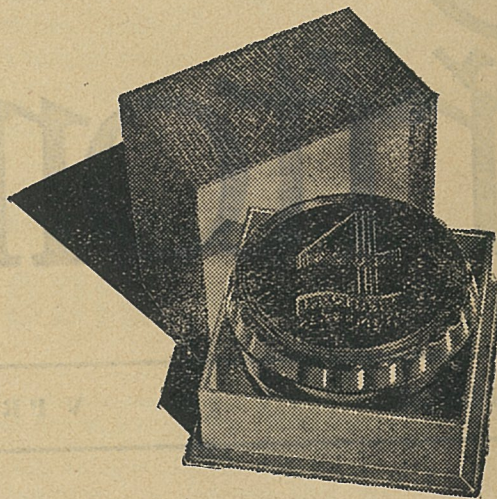
ČTĚTE LIDOVÉ NOVINY

OBSAH 37. ČÍSLA PRÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: So oder so. — SPECTATOR: Válka jinými prostředky. — VILÉM STEFAN: Úvahy nad lánským hrobem. — KAREL NEDVĚD: Jak to dělají jinde? — F. ELWYN JONES: Jak nacismus podvrací. — OTTO RÁDL: U nejslavnějšího karikaturisty. — Po norimberské řeči. — O potřebě rozumu a chytrosti. — Ludová strana hledá orientaci. — Poslanec Fencik si stěžuje. — Proč ne také „Venkov“? — Československá justice. — Alkoholismus stále stejný?

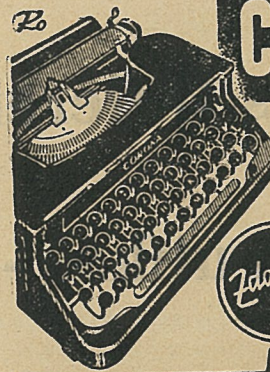
Prítomnost

řídí **Ferd. Peroutka**

Začněte úspěšný den oholením
s FOUR BROTHERS SHAVINGEM

FOUR BROTHERS PARFUMERY
známka dobré jakosti **HELLADA**

CORONA

první a dokonalý přenosný psací stroj, nyní též na měsíční splátky **Kč 138--**
GIBIAN A SPOL.,
PRAHA II, ŠTĚPÁNSKÁ 32.
Tel. 3 51 51-53

dostanete na požádání naši brožurku „Působivé dopisy“.

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství
FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TRÍDA 11
Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50.
Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.
TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 21. ZÁŘÍ 1938

ČÍSLO 38

Jestliže . . .

*Když bezhlavost svým okem klidně měříš,
ač tupen, sám že nejsi bezhlavý,
když podezříván, pevně v sebe věříš,
však neviníš svých soků z bezpráví,
když čekat znáš, ba čekat beze mdloby,
jsa obelháván, neupadat v lež,
když nenáviděn, sám jsi beze zloby,
slov ctnosti nadarmo však nebereš,*

*když umíš snít a nepodlehnout snění,
když hloubat znáš a dovedeš přec žít,
když proti triumfu i ponížení
jak proti svůdcům spolčeným jsi kryt,
když nezoufáš, nechť pravdivá tvá slova
lstí bídáků jsou pošlapána v kal,
když hroučí se tvé stavení a znova
jak dělník v potu lopotíš se dál,*

*když počítat znáš hromady svých zisků
a na jediný hod vše riskovat,
zas po prohře se vracet k východisku,
a nezavzdychnout nad hořem svých ztrát,
když přinutit znáš srdce své i čivy,
by s tebou vytrvaly nejvěrněj,
ač tep a pohyb uniká ti živý
a jen tvá vůle káže „Vytrvej!“*

*když něhu sneseš přílišnou i tvrdost,
když svůj jsi, všem nechť druhem jsi se stal,
když sbratřen s davem, uchováš si hrdost
a nezpyšníš, byt' mluvil s tebou král,
když řekneš: „svými vteřinami všemi
mně, čase, jak bych závodník byl, služ!“
pak pán, pak vítěz na živé jsi zemi
a co je víc: pak, synu můj, jsi muž!*

Rudyard Kipling.

poznámky

Místo úvodníku

Ve chvíli, kdy musíme vydati toto číslo, byl náš národ náhle postaven před novou situací. Mužná Anglie, idealistická Francie a medvědí Rusko dopustily se něčeho, co úplně charakterizovatí zabraňuje nám jak ostých, tak i dnešní censurní poměry. Prosíme čtenáře, aby odpustili, jestliže v dnešním čísle nenajdou obvyklé aktuální články, neboť k rozhodujícímu vývoji dospělo se v posledním okamžiku.

Nyní však jde o to, aby i v této chvíli národ zachoval jednotu — jen tak je možno ještě zachránit budoucnost. Ať jakkoliv vyjdeme z této krize, nevyjdeme z ní beze cti. Dali jsme vším způsobem najevo i do posledního okamžiku, i v největším risiku, že jsme ochotni bojovat.

My budeme dělat to, co nám zbylo: politiku národního egoismu.

Na úvodním místě přinášíme známou báseň „Jestliže“, která podivuhodně vyjadřuje i dnešní naši situaci, i city, které si musíme osvojit. Napsal ji Angličan — ovšem z oné staré slavné anglické generace, na kterou se svět ještě mohl spolehat, že zajišťuje mezinárodní právo. Dnešním anglickým poetům bude těžší psátí verše tak vznošené; budou se musít věnovat intimní lyrice.

f. p.

Citát

„Britská a francouzská vláda se měly rozhodnout

Winston Churchill.

Knihy hrůzy zbavené

Od knih o dnešní Evropě, v níž místy vládne jen hrubá moc, vracíme se ke knihám, které jsme četli před lety, k českým knihám, které líčí, jak to bylo u nás ve středověku nebo v minulém století. Jsou to knížky Herbenovy, Wintrovy, Jiráskovy, ale jsou to i nepočtené v celku vzpomínky účastníků počátků dělnického hnutí.

Tyto knížky líčily, jak vypadalo středověké ghetto, kam byli vtačeni lidé se žlutou skvrnou na šatech; jiné zase vzpomínaly na poddanství a robotu a na zápasy o politickou svobodu kolem roku 1848; zase jiné na persekuci dělnického hnutí, na pokrokové hnutí let devadesátých, na Omladinu. Strach padal někdy z těchto knih na mladé čtenáře, když četli o tom, že lidé byli pronásledováni jen proto, že měli jiné náboženství nebo že se hlásili k novému politickému hnutí. Mladí čtenáři nemohli se jen tak smířiti s myšlenkou, že byly doby, kdy člověk byl jen poddaný bez práv.

Léta minula. Středověké ghetto je dnes skoro idylou proti tomu, jak se dnes s židy zachází v říši, která rasovou čistotu prohlásila za jeden ze základních svých článků. — Byli kdysi pronásledováni evangelíci pro svoji víru. Dnes ve větším počtu jsou pronásledováni katolíci v jedné říši jen proto, že svoje křesťanské smýšlení nedovedou uvést v soulad s německým světovým názorem. Persekuce dělnického a socialistického hnutí, jakou zakusilo v počátcích, je dávno předstížena. Tehdy Bismarkovi (a po něm Rakousku) záleželo na tom, aby v boji proti socialistickému hnutí zachoval zdání legality. Žalování byli před řádnými soudy, mohli mít svoje obhájce; ti, kteří na sklonku minulého století se dostali z politických důvodů do vězení, měli i tam trochu práv, trochu pohybu a svobody. — Proti tomu dnes stojí desítky koncentračních táborů, kam jsou lidé odvečeni bez soudního výroku, bez zjištění viny, bez možnosti dovolati se práva. Dnes jsou státy, kde lidé mají méně svobody, méně právní jistoty, méně bezpečnosti než na počátku minulého století. Je tu Gestapo, proti níž Meternich byl břídiel, je tu tvrdost moci, o které se nezdálo Bismarkovi.

To vše je ve století, které se chlubí svým technickým pokrokem, zatím co na počátku minulého století začínali teprve Watt a Stephenson s parním strojem a železnici. Je dnes rozhlás; ale v Třetí říši je trest smrti pro toho, kdo by poslouchal rozhlas z Moskvy. Letadla dávno již spojila nový a starý svět. Ale v Třetí říši bratr se bojí promluvit s bratrem. Anta jsou dokonala; ale tiše v noci vozí autobusy německé evangelíky, židy, katolíky, socialisty, liberály, do koncentračních táborů.

V. G.

politika

Milena Jesenská:

Pověz, kam utíkáš — povím ti, kdo jsi

V minulých letech a měsících jsme viděli — na obrazech i fotografiích — uprchlíků dost a dost. Ženy s dětmi v tunelu podzemní dráhy ve Španělsku, ženy, děti a starce na palubách anglických a francouzských lodí, čínské ženy s ranci a uzlíčky. Od hranici k hranicím vláčejí se už roky lidé bez domova, bez peněz, bez práce, všichni o tom víme, všichni se toho děsíme a v hodinách, kdy hledíme na tyto obrazy, svírá se nám srdce soucitem. Dnes jsou zde, uprostřed Prahy, uprostřed babího léta, mezi námi. Ale snad této maličké naší zemi připadla v dějinách úloha nezvyklá: všechny nájezdy německého fašismu a vše, co s nimi souvisí, dopadají zde jinak, než jinde. Překvapení kterými ohromuje Německo svět, pomalu přestávají být překvapeními, neboť kausální postup těchto překvapení začíná být jednotvárný. Zato připravuje světu překvapení malá a poklidná země v srdci Evropy. Opakování rakouské procházky, kterou Německo podle programu zkouší na nás, prozatím selhává.

I tábory uprchlíků jsou u nás jiné, než byly kdekoli tábory lidí, vyštvaných fašismem z domovů. Ovšem jejich vnější obraz se o mnoho neliší a lišit ani nemůže: pryčna vedle pryčny, rance nachvat sebraného prádla, rozvěšené punčochy, plenky, pokrývky desítky lidí v chumlu kolem vojenské šálky, polní kuchyně, spousta dětí, nic nechápajících a všude překážejících, a nad tím smutek lidí, kteří opustili domov, to jest čtyři stěny, vlastní postel, plotnu, pár hrnců a tu trošku jistoty, kterou člověku dodává soukromý osud na několika čtvercových metrech. Té jistoty tam na severu ovšem bylo do nedávna málo: celé měsíce tam žili lidé v jakýchsi pomyslných zákopech — poslední týdny pak žili v ustavičném čekání a napětí. Matky hleděly v noci do stropu a ráno vstávaly do práce umožené, přebdělé a vysílené. Nad dětmi se chvěla oblaka nepochopitelné zloby kamarádů s druhé strany. Muži stáli u práce se zatatými zuby a sevřenými pěstmi. Všichni věděli, že se něco chystá, ale nikdo nevěděl, co a kdy se chystá. Všichni věděli, že čekají s holýma rukama a tušili, že nepřítel holé ruce nemá. Byla to strašná zkouška nervů — a nebyly to nervy našich lidí, které povolily.

Teď jsou tady první uprchlíci. Nebudu vám líčit, proč a z čeho přicházejí. Je jich tu hodně přes dva tisíce, ženy, děti, starci. Muži, přijeli-li vůbec, doprovázeli jenom transporty žen a dětí a vrátili se ihned zpět. (Je to takový nepsaný zákon na světě, který má každý z nás jisté v úctě: potápějící se loď smí opustit kapitán až poslední. Je to hezké vědomí, že z vůdců demokratických německých stran zůstali na svém místě všichni — a ti, kteří tam nebyli, tam okamžitě odejeli.) Všichni uprchlíci, kteří přijeli, byli přesvědčeni, že už utíkají ve válce. Někde jim henleinovci stříleli rovnou do oken. Někde slyšeli střelbu z dálky. Někde byli vyzváni organizacemi, aby odejeli. Většinou utíkali v noci, oklikami, vyhýbajíce se ordnerům. Viděla jsem dětský kočárek s uštěřeným kolečkem. Viděla jsem ženu, která tu dostane za několik dní u nás děťátko. Viděla jsem spoustu maminek, spoustu děcek všech stáří, zástupy krásných

plavých německých dětí. Viděla jsem ženy, které přišly bez prádla, některé na boso. „Měla jsem knedlíky v hrnci, ale už jsem je nevyndala“ — a srdce se vám na chvíli zastaví, protože v obyčejných věcech je míra lidských osudů. „Škvařila jsem právě sádlo a ani jsem neměla čas zhasnout oheň, všechno se mi to spálilo“ — vypráví jiná.

Povídají vám samé prosté věci, protože život je obyčejný a hrůza je obyčejná, nevznešená, strašně lidská. Jde přes hrnec s vařícími se knedlíky a přes rendlík rozškvařeného sádla, přes člověka, který sebou žuchl — k nádraží. Hodiny ve vlaku, noví a noví uprchlíci, spící děti, rance, nachvat oblečení lidí. Nová a nová nádraží — a na konci Praha.

Je to hrozné? Ovšem, je to hrozné. Ale já vám povím, jaké překvapení připravila Praha světu v této — poměrně tak malé — události: ti lidé jsou tu š t a s t n i! Přijeli zmučení, vyděšení, hladoví a polonazí. A dnes? Už mnoho nocí nespali doma na svých postelích tak, jako na našich pryčnách. Už dávno nejdli tak dobře a tolik. Někteří si chodí pro oběd dvakrát i třikrát a dostávají ho s úsměvem. Pro miminka se vaří kotle krupičné kaše. Děti dostávají mléko. Potkala jsem děti z ubikací strahovského stadionu, které se vracely právě s Petřína, odkud se dívaly na Prahu. War es schön, Kinder? Es war schön! Sehr, sehr schön! Wunderbar ist Prag! „Ich hab g'want“ povídá malá dívenka. A pročpak jsi plakala? Co pak je tu k pláči? „Es ist so schön und die Leut' san so brav!“ vzlyká maličká.

A lidé jsou skutečně dobří a opravdu, je to až k pláči. Před ubikacemi v Nových Vesočanech se prodírá postupem žen — a tady žijí jenom potřební lidé — které mají plnou náruč dárků: bochník chleba, bandasky mléka, hračky, peřinu, šaty, mouku, krupici, lampu, pokrývku. V kanceláři odevzdává dělnice pletený kabátek, růžový čistě vypraný. Chtějí si poznamenat její jméno. „Kdepak byste to psala,“ ohrazuje se a tichoučce a plaše odchází s tím krásným studem chudých, kteří by rádi dali mnoho a mohou dát jen málo. Před šatnami sletišť jsou celé hloučky lidí. Nějaká paní, dobromyslná, tlustá a milá, přinesla dlouhatánský věnec vuřtů, pravých špekáčků a rozděluje dětem. Ještě tamhleta holčička! A ten chlapec ještě nemá! Tak pojď sem, nestyď se! Ta paní sem prý chodí každý den. Stojím chvíli v kanceláři, dveře se nezavírají. Pražané přicházejí proudem, každý něco nese. Víte, a nejen že dávají, ale také u m ě j í dát! Z Baxovy domoviny telefonovali šéfovi firmy Ara, nedal-li by jim levně nějaké dětské oblečky. Proč levně? Dám vám je vůbec. A dal, třebaže jich bylo dvě stovky. Za chvíli tu byly — a nejen oblečky, ale každé dítě dostalo k tomu p a n e n k u. Ovšem že měly děti větší radost z té panenky než ze šatů. Chudý má vždycky větší radost z luxusu než z potřebného, to je podivná psychologie vděčnosti, kterou sytí neznají. Dej hiadovému chléb, řekne děkuji, dej mu broskev a rozzáří se. Chléb je dobročinnost, broskev je lidské uznání, že každý člověk má právo na svátek. Šatičky jsou dar, ale panenka je svátek, něco výjimečného. Sytí nikdy nepochopí, že hlad bolí méně žaludek než duši.

Stojím chvíli před Baxovou domovinou se ženami z Chebu. Za tu chvíli přijíždějí nákladní vozy s moukou, krupicí, sádlem a hrachem. Přicházejí dva majitelé velkých hotelů nabídnout se, že budou denně dodávat dětem mléko, přichází majitelka sýrárny nabídnout sme-

tanu a sýr. Přichází lékař nabídnout, že prohlédne a po případě ošetří uprchlíky. Přichází žena a nese střevisky. Přicházejí lidé ptát se: copak ještě nemáte? copak potřebujete? A když odcházím, zastavuje mne rozhořčená paní: Také vám nedali holčičku? Ne, holčičky nedávají, protože doufají, že se uprchlíci brzy vrátí domů, kde je dnes klid a ticho. Kdyby se jim děcka rozprchla po rodinách, bylo by těžké, shánět je dohromady. Holčičky tedy nedávají — ale je naprosto jisté, že by se Pražané o německé děti rozdělili s radostí, kdyby to bylo třeba.

Stojím v ložnici mezi pryčnami a hovořím se ženami. Napřed se třemi, pak s desíti, za chvíli s celým houfem. Vypravují překotně. Tohle je moje dítě a tohle sousedčino, tohle dceřino, tenhle chlapec neměl tátu doma — maminka už mu umřela — tak jsme ho vzaly s sebou. Složitá rodina dvou set lidí rozplétá se v lidské osudy, nabývá tvar a výraz. Jsou to chudí lidé a jsou to ti, kteří se tam nahoře prali už pět dlouhých let.

„V Chebu nám vyprávěli, že nás Češi poplivou, že nám nadají a že nás zavrou. Češi nás však přivítali jako přátelé, chovají se k nám krásně. Chceme zpátky už jenom proto, abychom to doma řekli. Nezapomeneme na to! Báli jsme se vás, když jsme sem jeli. A teď jsme tu tak rádi!“

Nuže, řekněte sami: je to hrozné? Vůbec ne. Odcházíte s pocitem v srdci, že žije na světě něco velmi krásného, co dává naději i do nejhorších dnů: solidarita člověka s člověkem.

„N á r o d j d e d o m ů“

zněla věta, která zvučela německými novinami po anexi Rakouska. Ve skutečnosti šla velká část národa do koncentračního tábora, druhá velká část zůstala doma se zatátými zuby — a spousta jich přišla „z domů“, přebírajíc a zabírajíc všechna místa jednak vedoucí a jednak tučná.

U nás se zatím nestalo nic takového. Jen několik tisíc lidí zažilo děsnou noc, plnou hrůzy a protože tu hrůzu zažívalo už měsíce, dalo se na útěk. Jde-li člověku o život, utíká ovšem tam, kde doufá v ochranu. To je měřítko spolehlivější, než všechna měřítká stran, přesvědčení a úvah, protože ve chvíli, kdy jde lidem o život a ženám o život dětí, jedná se slepě a instinktivně.

Je asi pro svět další překvapení, že tisíce a tisíce Němců utíkají k nám, cítí-li se ohroženi na životech — Němci! Rodiny henleinovských předáků utekly přes hranice do ciziny. Tisíce Němců uteklo do českých měst a do Prahy. K nám, kteří věru sami nejsme v bezpečí, k nám, o nichž německé vysilačky hlásají, že je chceme pozřít. Tato skutečnost říká mnoho: tisíce Němců považuje Čechy za větší přátele a ochránce, než dnešní říšské Němce. Tisíce Němců dnes ví, kdo je jejich přítelem a kde je lepší domov. Nuže, oni nám prý nezapomenou, jak jsme je přivítali. Ale ani my jim nezapomeneme, že k nám přišli. Nad slunce jasněji se tu projevuje věc, která mnoha lidem, roztrpčeným na německou říši, připadala jako papírová tvrzení: není Němec, jako Němec!

C o z t o h o j e š t ě p l y n e ?

Naskytá se otázka: byl útěk sudetských Němců n u t n ý? Prosím, abyste mi rozuměli: nepochybuji ani chvíli, že je naprosto pochopitelný, odůvodněný, ba nepochybuji ani chvíli, že nám byl všem prospěšný, pro-

tože nám dovolil navzájem se poznat, sblížit a projevit a protože Praha měla příležitost demokratickým Němcům ukázat, jaká je. Uvažují-li o tom, byl-li ten útěk o b j e k t i v n ě nutný, nemyslím na včerejšek, nýbrž na dnešek a zítřek. Několik tisíc sudetských Němců zvládly železnice v klidné době hravě a právě tak snadno se dala organisovat pomoc pro ně, přístřeší a potrava. Je však otázka, jak by zvládly železnice a naše komunikační prostředky několik set tisíc lidí, kdyby lidé začali utíkat z domovů, protože utíkají druzí nebo že přišla zpráva, že začali utíkat tam nebo onde. Bude-li třeba dostat do bezpečí ženy a děti, je otázka, má-li se chvíle, kdy se to stane, přenechat funkcionářům jednotlivých stran, jako se to dělo většinou na severu. I když dá jednotlivce takovou výzvu podle nejlepšího vědomí a svědomí, nelze přece jenom spoléhat na jednotlivcovu neomylnost. A proto je naléhavě třeba: aby lid ze svých přijímačů jasně slyšel, co má dělat. Aby to slyšel několikrát denně. Aby měl nezvratnou víru, že se může spolehnout. Aby se mohl opřít panickým zprávám sousedů. Aby věděl: ani o hodinu dříve, ale také ani o minutu později, dostane se nám pokynů, co máme dělat.

Jestliže přišlo do Čech několik tisíc Němců: buďtež nám vítáni a buďtež našimi hosty! To však je epizoda zlých dnů, jejíž opakování si nesmíme dovolit. Nemůžeme si dovolit ztratit nervy a vyvolávat rozdechvení. Můžeme si dovolit jen jednu jedinou věc: správně se chovat. To znamená: pracovat celý den na svých povinnostech — i kdyby byly sebe drobnější. Obsluhovat mašiny, vařit, šít, posílat děti do školy, řídit vozy, dělat noviny, sedět na poštách. Každý z nás právě ten kousíček, který převzal. Každý z nás právě na tom čtverečním metru, který mu náleží. Každý z nás právě v té povinnosti, která na něm spočívá. Nerušený a nepřetržitý chod celého dne, kterému se říká život a který je životem nás všech — právě to musíme dokázat.

K u r t L u d e c k e :

Rozmluva s Hitlerem z r. 1932

Nedávno byla vydána v Anglii kniha pod názvem „Znal jsem Hitlera“. Její autor, Kurt G. W. Ludecke, byl jedním ze spolupracovníků Hitlerových. Znal se s ním od roku 1922 a tím rokem začíná také své líčení poměrů v poválečném Německu až do bartolomějské noci v červnu 1934. Krátce před tím byl Ludecke zatčen a vězněn v koncentračním táboře, ale podařilo se mu uprchnout a později předložit světu dokumentární záznam o vývoji nacismu a jeho vedoucích mužů. Ludecke, podle předmluvy, dopsal knihu v září 1937 ve Spojených státech. Je překvapivě jasnoživé, co líčí zejména v kapitole IV. (Sám s Hitlerem) — z ní vyjímáme několik míst. Je to reprodukce Hitlerovy rozmluvy s Ludeckem v září roku 1932 v berlínském hotelu Kaiserhofu, půl roku předtím, než se Hitler dostal k moci. Rozmluva poskytuje zajímavý a pravdivý pohled do taktiky, kterou se Hitler dostal k moci a držel pak svět na uzdě. K ř í.

Z bytečná starost“, řekl Hitler s výrazem škodolibého zadostiučnění. „Dnes, hned odpoledne upadne pan Papan do nemilosti. Neodvází se zůstat v úřadě, i když sto starých feldmaršálů by mu dávalo svou oporu. Musí resignovat po zdrcujícím votu nedůvěry, kterého se mu dnes dostane. A co pak mohou činit, ptám se vás? Nezbude jim, než přijít ke mně; nic jiného nemohou činit. Snad pak dojde k nějakému kompromisu, proč ne? Co na tom? Mussolini začal s kompromisem, ale nezůstal při tom dlouho. Mohu učiniti totéž, možná, že lépe. Dovedl jsem si s těmi pány dosud hrát a ukážu jim, že to půjde i dál.“

Sedl si zase za stůl.

„Není třeba vidět černě“, pokračoval. „Arci, jsou zde věci, které mne mrzí. Možné komplikace v cizině mi dělají těžkou hlavu. Mohu si také s oněmi pány v cizině pohrávat tak dlouho? To je ta otázka. Co řekne Anglie, Francie a Spojené státy, až budu kancléřem s Hugenbergem ve svém kabinetě? Ó, postavím židli tohoto důstojného pána brzo za dveře. Ale budu s to, abych znovu ozbrojil Německo dříve, než se pustí oni do mně a udeří na mne preventivní válkou? Mám za to, že to závisí hlavně na tom, mají-li vedení a mají-li odvahu udeřit — dovedou-li pohnouti svůj národ zase k válce, a o tom pochybuji.“

Ludecke měl značně odlišný názor o některých plánech, úvahách a metodách Hitlerových. Byl pro otevřenou revoluci, pro „pochod na Berlín“.

„Není pochyby, že se vzdají“, vybuchl jsem téměř na Hitlera. „Pápen a Schleicher resignují a Hindenburg vás pozve, abyste vytvořil svou vládu a —“

A tehdy mne Hitler zarazil po prvé v rozletu.

„To je všechno pěkně a správně, mein Lieber, ale vy zapomínáte na jednu věc, a ta je důležitá. P o t ř e b u j i Hindenburga — p o t ř e b u j i toho starého —“

Zatím jsem se včas vzpamatoval a přerušil jsem ho: „Ale co když byste vyhrál volbu proti Hindenburgovi? Pak by teď kouřil v Neudecku svou fajfku jako bezmála zapomenutý člověk.“

Myslíl jsem, že jsem ho dostal tam, kam jsem chtěl, ale on mi odsekl bez váhání:

„Ó, kdybych se stal presidentem, Hindenburgův prestiž byl by v tahu. Mimo to jsem věděl, že má volba není možná — ale byla to neocenitelná propaganda a skvělý odrazový můstek pro vítěznou volbu v červenci. Aber dieser —“

A začal napodobovat bručivý bas starého muže, slabíky beze slov — takový druh nějakého hu-hu-hu ve svém nehlubším hlase, mezitím co si vykračoval pomalu a ztuhle pokojem, levou ruku založenou za zády a pravou jakoby měl položenou na hlavici pomyslné hole. Nakonec pohlédl na mne a řekl:

„Což nevidíte? Nevidíte, že ho potřebuju? Mluvte co chcete, jeho prestiž je stále neocenitelný — báječná reputace, ze které musím vytěžit co se dá. Zde se mi nabízí symbolický obraz, a nemám v úmyslu se ho vzdát: Hindenburg, představující staré Německo, a já nově. Staré Německo, podávající ruku novému Německu — starý feldmaršál světové války a miadý kaprál ze zákopů, zaslíbující se svastice u náhrobku Friedricha Velkého! Nádherné tabló, s ohromnými možnostmi! Zrežíruruji v Postupímí takový výstup, že jej svět ještě neviděl! Kdybych přišel s násilím, mohl by resignovat, a to si nemohu dovolit. Chápete?“

Oněměl jsem úžasem. Měl to všechno skutečně promyšleno. „Vskutku, pěkné divadlo,“ řekl jsem mdle, „ale nezdá se mi, že byste ho potřeboval . . . Což na tom, kdyby resignoval, tím lépe pro vás — neboť pak —“

„Ach,“ přerušil mne netrpělivě Hitler. „Jak to, že tomu nerozumíte? Potřebuji jeho prestiže pro přechodné období, dokud se mi nepodaří upevnit svou vlastní. Pod ochranou jeho důstojnosti mohu postupovat krok za krokem, pomocí jeho prestiže se mohu zbavit Versaillí, mohu znovu vyzbrojit, mohu získat spojence. Nedbám o to, co o mne myslí a píšou v cizině. Lépe, budou-li mne podceňovati, dokud nezesílím — pak budu s to, abych udeřil dříve, než budou tušit, ti hlupáci! Rakousko bude prvním plodem, který mi spadne do klína; s Mussolinim dám věci do pořádku sám. Nestál byste o to, jít se mnou do Říma? Kdo ví?“

A smál se od srdce — zase v nejlepší náladě. Já byl však stále ještě zmatený a neklidný a dostal jsem ze sebe jenom několik bezvýznamných slov.

„Není pochyby, že Mussolini půjde se mnou,“ pokračoval Hitler. „Bude muset — a to bude držet Francii v šachu. Pokud jde o Anglii, nač se starat o ni? Nebude-li chtít jít s námi, udělá nejlépe, zůstane-li klidná a neutrální — Mussolini by jí mohl čertovsky zatopit ve Středozemí.“

Ludecke se rozcházel s Hitlerem zejména v názoru na Rusko, jeho zájmy a úlohu ve vývoji budoucí Evropy. Věřil a přesvědčoval Hitlera o tom, že nacistickému Německu by jako nejvýhodnější spojencem bylo Rusko.

„Setkal jsem se už s podobnými myšlenkami,“ začal Hitler bezbarvým hlasem. „Ale váš výklad je zajímavější a původní. Může být omyl ve vaší synthesi, ale také v mé. Kdo to ví? Ale dávám přednost své synthesi. Předpokládejme, že učiním dohodu se Stalinem, a že budu postupovat podle toho. Což kdyby na mne útočila Itálie, Francie nebo Anglie a Stalin by mne zradil — přešel by k našim odpůrcům, místo, aby nám pomáhal? Co pak? Máte pravdu — nacistický režim bude nejvíce ranitelný na začátku. Proto by bylo lépe, kdybych se spojil s Itálií a s Japonskem a pokoušel se o přátelskou hru s Anglií, i kdybych nemohl získati jejího přátelství — postup, ke kterému jste sám, mimochodem řečeno, před lety radil.“

„Hospodářská síla versailleských států je tak ohromná, že nemohu riskovat, abych se postavil proti nim hned na počátku. Začal-li bych svou vládu se socialismem, Paříž, Londýn a New York byly by pobouřeny, kapitalisté by dostali strach a spojili by se a já bych byl vymrskán dříve, než bych se nadál. Preventivní válka by zkazila všechno. Ne, musím se pustit do hry s kapitalismem a držet versailleské mocnosti v šachu, hroze strašákem bolševismu — musím je přesvědčiti, že nacistické Německo je poslední barikáda proti rudé záplavě. To je jediná cesta, jak proplouti nebezpečným obdobím, jak se zbaviti Versaillí a jak znovu vyzbrojiti. Mohu mluvit o míru, ale musím mysliti na válku.“

Zatím byl už zase na nohou a zase se dal do nervosního pochodu pokojem.

„Jestliže se Anglie postaví proti vzrůstu Německa za každou cenu, dobře. Já myslím stále, že Mussolini by mohl mít zájem na tom, aby Německo se stalo silnější tak, abychom mohli společně Johna Bulla přinutit k pokoře. Bude snadnější přemoci Moskvu a dobytí Ukrajiny, jestliže kapitalisté budou na mé straně. A budou-li kapitalisté nuceni voliti, věřte mi, že dají přednost zvětšenému Německu, i když to bude znamenati konec Moskvy, před spojením těchto dvou (totiž Německa s Ruskem, pozn. překl.) proti sobě — neboť by to znamenalo konec kapitalismu na světě. Buďte bez obavy — tváří v tvář takové alternativě — kapitalismus zvolí spíše mne než Stalina a přijme mé podmínky.“

Odmlčel se a zdálo se, že se rozmýšlí. Pak: „Bylo by to zvláštní, jíti nyní s bolševiky, po naší zuřivé propagandě proti nim . . . Ale já dovedu zastrašiti pány v Paříži, Londýně a v New Yorku, jestliže mne nenechají na pokoji . . .“ Po chvílce pokračoval prudčeji, přeskakuje od myšlenky k myšlence.

„Především jde o to, zbaviti se Versaillí a znovu vyzbrojiti — na socialismus dojde teprve v druhé řadě. Zbrojení stojí peníze, ale ty by stál také postup, který byste nazval revolučním. A mohu vám říci, že peněz mám teď velmi málo . . . Ne, tak to nejde . . . Mimo to potřebuju také Hindenburga, jak jsem vám řekl. Nejméně tak dlouho, dokud nebude nejhorsí odbyto . . . A dále nedůvěřuju Rusům, právě tak, jako

Stalin nedúveruje pravdepodobne nám. Jediné možná je macchiavellistická metóda, jediná metóda, ktorou môžu previesť v našich nesnázach všetko... Což kdyby Reichswehr zase střílela? Ne, mein Lieber, Feldherrnhalle stačila — přesvědčil jsem se od té doby. Nemá smyslu být heroickým na tomto světě; jestli si přejete něco vykonat a někam se dostat, je lépe o tom mluvit a nechat to vykonat jiné. Můžete-li docílit něčeho, nepouštějte se do ušlechtilých činů, ty by vám mohly vyrazit zuby.“

Nyní se dostal do ohně a náležitého spádu, mluvě drsným hlasem a vrhaje své myšlenky a útržky vět do prostoru pokoje před sebe, více s pohrdáním než s vášní.

„Jsem ‚Politiker‘ a ne reformátor nebo náboženský fanatik. Víím, co chci, a někdy víím, co je možno. Proč bych se měl vázati na Stalina, pokud je nejmenší vyhlídka získati pro Německo prostor, který si zaslouží. Nechci vydati všanc tuto možnost v záloze.“

Pak v náhlém divokém výbuchu vášnivé energie své povahy: „A kdyby to stálo pumy, abych ukázal pánům v Londýně, v Paříži a v New Yorku, že to myslím doopravdy, dobře, mají je mít. Nebojte se, půjdu až k posledním mezím, jak přijde čas, ale ne dříve... Ó ne, teď ne — naučil jsem se čekat... Nerozumějí-li žádné jiné řeči, naučí se něčemu, jestliže tucet těchto zlatých hyen bude plovati ve vlastní krvi v každém hlavním městě Evropy a Ameriky. Mám jedinou myšlenku, jedinou vůli, která mne živí dnem i nocí — učinit Německo velkým, největší mocností na světě. A jestliže si představíte velké Německo po boku s Ruskem, říkám vám, že vidím velký Reich, sahající od Severního moře až po Urál, ale bez Stalina!“

Byl jsem bez sebe. Mrázilo mne, jako před devíti lety v Linci, když Hitler byl unesen při myšlence na bomby...

Přestal mluvit, ale pobíhal dál nervosně po pokoji. Zůstal jsem tichý; chtěl jsem, aby tento záchvat přešel. Brzo zase usedl a za chvíli začal se mne klidně vyptávat na Ameriku.

národní hospodář

Ing. Jan Stark:

Soumrak technokracie?

Výroba a rozdělování statků jsou dva procesy, oddělené od sebe ohromným štábem techniků a národohospodářů. Technikové jsou tvorové jednostranní, jsou s to poučiti vás ve společnosti nanejvýš o příjemných a nepříjemných stránkách „krátkého spojení“ nebo o nějaké součásti ve vašem radiovém přístroji, selže-li tento. Řekli bychom skoro, že jsou nutným, ale nudným zlem. Naproti tomu národohospodář je bytost zcela jiného vzezření a zvyků. Pohybuje se nenuceně ve společnostech a mimo to vládne jakýmsi zázračným proutkem, na jehož znamení se dá — nebo někdy také nedá — do pohybu celý aparát technických pracovníků. Až sem by bylo vše v pořádku. V každé a jakékoliv soustavě jsme zvyklí nacházeti prvky řídicí a řízené a pracuje-li správně celá soustava, nenacházíme na tom nic zvláštního. Otázkou tedy je, pracuje-li skutečně soustava techniků a národohospodářů správně k plnému uspokojení konzumující veřejnosti.

Jest nesporné, že technické, prvá složka celku, vykonali svůj podíl znamenitě. Od počátku našeho století vytvořili a nabídli světu k použití vymoženosti, zastiňující nejspolehlivější fantazie utopistů století minulého. Zdálo by se našemu poetivému dětskému rozumu, jako by rozdělování

těchto statků mezi náročnými jednotlivci našeho společenství patřilo k nepoměrně snadnější části úkolu. Neprozrazujeme však předem naši naivnost a konstatujeme pouze, že se naježily vlasy hospodářů v bezmocnosti při poslední pohromě, kdy jich bylo nejvíce zapotřebí, a že při částečném vyvážnutí z krise byli asi oni ti, kteří se tomu nejvíce divili.

Počátky technokracie.

Takové nebo aspoň podobné myšlenkové pochody zaměstnávaly řadu amerických inženýrů v uplynulém desetiletí, než vynášeli kouzelnou formulku „Technokracie“, která byla podle jejich tvrzení s to nejen odstraniti možnosti hospodářských výkyvů, nýbrž i přivesti lidi do hotového ráje na zemi. Technokraté si řekli: jestliže technik vykonal svůj podíl velmi dobře a národohospodář méně dobře, proč by se nemohl také technik pokusiti o řešení pochodu, k němuž mu byla cesta dosud zatarasena.

Myšlenka vyšla ze skrovně zařízené kanceláře 35. třídy v New Yorku. Zde se scházela Technical Alliance a radila se za předsednictví pana Howarda Scotta o změně hospodářské situace, způsobené nepředvídaným technickým pokrokem po válce. V této organizaci se vyskytovalo mnoho postav, jejichž jména již tehdy byla velmi známá či se stala později známými. Abychom jmenovali jen několik málo prominentů této skupiny, uvedeme namátkou proslulého elektrotechnika Steinmetze, národohospodáře Thorsteina Veblena a Stuarta Chasee, Basseta Jonese atd. Duší tohoto sdružení byl však nesporně dobře oblečený, štíhlý Howard Scott s podivuhodnou pamětí pro čísla a různá data a neoblomnou pohotovostí rozvinouti své myšlenky před kýmkoliv, kdo byl ochoten ho vyslechnout. Svoje znalosti podával s takovou suvereností, že nikdo nepochyboval o jeho inženýrském diplomu a jeho doktorátech. Byl známou osobností čtvrti Greenwich Village ve dvacátých letech stejně jako po rozpadu Technické Alliance. Jeho myšlenky se šířily ovšem stejnou rychlostí, jak mu ubývaly prostředky k dalším pracím, až se jednoho dne začal o Scotta zajímati mladý geofyzik Hubbert. Tento vědec mu především zaplatil nájemné za poslední měsíce a obnovil styky s bývalými členy Technické Alliance, kteří utvořili novou organizaci pod názvem Technokracie.

Sensace statistiky.

Zde počíná vlastní vědecká práce technokratů za skvělých podmínek. Columbia University jim poskytuje možnost sestaviti souborný seznam energie, již vlastní Severní Amerika, a dává jim k dispozici přes sto dosud nezaměstnaných vědeckých pracovníků k provedení této práce.

Scottovy začátky neposkytují obraz vzbuzující přílišnou důvěru, ale diagramy sestavené technokraty na univerzitě mluví už jasnější řečí. Tyto diagramy pojímají prý tři tisíce odvětví nejrůznějších produktů hospodářství Spojených států za posledních sto let a vykazují ve všech těchto odvětvích určitou zákonitost, která nepřipouští mnoho naděje v blaho našeho století.

Jeden z těchto diagramů představuje, kolik pracovních hodin se musilo vynaložit k zhotovení určitého výrobku v různých obdobích posledního sta let a směřuje prý do nulového bodu. Přeložíme-li to do každodenní řeči, znamená to asi tolik: pracoval-li jeden dělník před sto lety na zhotovení nějakého užitkového předmětu sto hodin, pracuje dnes rovněž jeden dělník použitím velmi výkonných strojů na tomtéž předmětu pouze řekněme pět hodin a „zítra“ snad jen pět minut; anebo obráceně: bylo-li před sto lety zapotřebí tisíc pracovních sil k vykonání určité práce, vystačí se dnes v moderní době techniky padesáti a za dohledný čas asi jedním jediným pracovníkem k vykouzlení téhož množství vyrobených předmětů a za tentýž čas, jako před sto lety prací jednoho tisíce dělníků.

Tento závěr vyvěrající z věcné statistiky chladných čísel a jejich nezaujatého sestavení, je s to zalarmovat celý svět

národohospodársky myslíci. Temperamentným technokratám rozhodne nechýbalo na podnikavoti roztroušiť a propagovať své myšlienky, dôsledky vyvozeného záveru, veľkým stylem a našli tisíce uší ochotných k naslouchaniu dosud neslýchaných nauk.

Nesmíme prehľadnotti, že měli ve svých plachtách i roztrpčený vítr hospodárskej kríze let 1932—33, neobyčejne naklonený podporovati sebemenší nádeji k dopluti do bezpečnejších vod. Lidé pak viděli v nové nauce Deum ex machina, tentokrát v moderním smyslu slova „ex machina“. A ne v posledni rade jest hledati príčinu rozšírení technokracie v opitimismu Američanů, ochotných nadchnotti se obratně formulovanými hesly. Ale vše to nebudiž uvedeno na úkor vážných vývodů technokratů.

Vyhnaní z ráje university.

Na neštěstí technokratů rektor Columbia University Mr. Joseph W. Barker nebyl asi schopen takového stupně nadšení jako jeho vážení spoluobčané, poněvadž již v lednu 1933 prohlásil, že nesouhlasí s výsledky technokratů, jejich závěry pokládá za přenáhlené, nařizuje okamžité přerušeni výzkumů energie a rozpouští inženýrský štáb, který opět mizí v neznámu zástupů nezaměstnaných, odkud přišel.

Ale určité dílčí výsledky byly v rukou technokratů a volnou operaci a populární rozšiřování jim přece nebylo možno zakázat. Vývody a krátké dedukce, jež opouštěly technokratickou kuchyň, aby se staly pochoutkami širokých mas, byly na první pohled tak upoutávající a vylučovaly vyvrátení do té míry, že stojí některé i dnes za rekapitulaci. Nechme tedy mluvit na chvíli technokraty.

Ejhle technokracie!

Svět tvořící (aplikujme vše na americké poměry, z kterých technokraté vycházeli) disponuje dnes výrobními prostředky, které jsou devětmilionkrát výkonnější než před pouze 130 lety, kdy hlavním pracujícím strojem byl převážně člověk sám, tak jako i mnoho tisíc let předtím. Největší vzrůst výkonnosti výrobní spadá však do posledních let hospodárského života; od roku 1900 vzrostla výkonnost o 8.7milionnásobnou hodnotu a jen zbytek vývoje (do devíti milionů) spadá do dob předešlých. Ale všechny základy zákonodárství o vlastnictvích, o měnách, o rozdělování statků, o finančnictví atd. atd., pochází právě z dob, předcházejících tento překotný technický vývoj. Chtít řídit dnešní technický výrobní aparát ve své nové struktuře právním systémem překonaného světa, ve kterém chyběly všechny předpoklady dnešní výroby, je prý stejně nemožné, jako rozsvítit elektrickou žárovku hořící zápalkou.

Spojené státy mají celkem jednu miliardu koňských sil ve svých stávajících hnacích strojích. K nahrazení této energie lidskou silou by bylo zapotřebí pětinašobného obyvatelstva celé zeměkoule. Jak je možno tento stav výrobních možností uvést v soulad s pracovním časem, který se podstatně nezmění, anebo se zakrňováním odbytu a podobně? Stavba egyptské pyramidy Khufu vyžadovala dvacetiletou práci statisíce lidí. V roce 1929 dopravily železárny v Mesabi za krátký čas dvo u t ý d n ů větší tíhu než je úhrnná váha celé ohromné pyramidy.

Tak pokračují dál příklady technokratů a snaží se dokázati, že vynálezy, mechanisace a racionalisace pracovního pochodu, dále sestup přírůstku populace a úpadek zahraničního obchodu jsou příčinami nezaměstnanosti. V roce 1920 začal stroj nahrazovati lidskou práci rychleji, než ji mohlo mechanisované hospodárství opět vřaditi ve svůj okruh. Všechna záchranná opatření všech dnešních systémů jsou jako „contradictio in adjecto“ nemožná pro technokrata, jenž se dívá na podobné pokusy nanejvýš s lítostným úsměvem. Vyřaduje-li totiž americký průmysl na jedné straně pracovní síly a je-li nucen snižovati mzdy z existenčních a konkurenčních důvodů — na druhé straně

pak, potřebuje-li zdravé hospodárství spotřebitele hmotně s dostatek silné, představují tato dvě fakta protiklad, který se nedá nijak přemostiti. Rozřešení tohoto gordického uzlu prý poskytuje jedině Credo technokratů, formulované Howardem Scottem takto:

„Podle dnešního stavu techniky stačí 660 hodin práce lidí ve věku od 25—45 let, aby poskytl veškerému lidstvu životní standard převyšující desítnásobně průměr roku 1929.“

Hesla v amerických měřítkách.

O reorganisaci výroby neřekli nám technokraté pozitivního rovněž o nic víc a nevezmeme-li zřetel na oprávněné či neoprávněné námítky, jsme ponecháni v odvozování dalších důsledků křídílům naší volné obrazotvornosti. V podobném směru proudí dále i vývody technokratů, které zde pro zajímavost uvádíme:

„Amerika stojí na prahu nového věku. Evropa nás objevila v roce 1492, ale Amerika zítřka vytvoří nutnost znovobjevení pro Evropu.“

„Jediné významné bohatství cenového hospodárství jsou peníze, jako výslednice vyčerpávání dluhů. Dluh je jedinou formou množství, které neposlouchá zákonů vědy. Ve světě fyzikálním totiž zbývá něčeho tím méně, čím více se jej spotřebuje. Ale čím více dluhů se nadělá, tím více se získá.“

„Čtnost pracovat je morálkou otroků. Pokud byly sociální systémy závislé na lidském stroji, jako jediné jednotce přeměny energie, byla tato morálka čtnostná. Dnes má nahraditi lidskou práci energie na zásadě rovnosti. Tato dynamická podmínka zítřka zpečetí se sociálního stanoviska morálku věrejška za nehlubší nemorálnost.“

„Technika a staletí staré hospodárství cenové zápasí na život a na smrt. Amerika jest jedinou zemí na světě, jež je s to udělat člověka po prvé v jeho vývoji vítězem v boji za odpočinek.“

Místo peněz „Erg“.

Zkrátka, všeobecný blahobyt — tvrdí technokrat — je na dosah ruky. Není důvodů k panice, je třeba jen se základu změněné struktury hospodárství hleděti vstříc bez bázně a změnit jeho zásady podle „rovnosti energie“. To znamená, že dosavadní měřítko statků ve formě měny, zlata a pod., jest umělé a s podstatou dnešního hospodárství organicky nesouvisící. Naše lpění na těchto měřítkách není nic jiného než zlovyk, atavismus. V technokratickém světě se měří vše jednotkou energie — „Ergem“. Ergů je tolik, kolik energie reprezentuje pracující lidstvo se svými stroji. Pracuje-li tedy dnes jen část tohoto množství, vřadme veškerý pracující aparát do hospodárského okruhu a výsledek této činnosti poskytne každému přepychové živobyti, disponuje-li každý tolika „Ergy“, kolik právě reprezentuje jako jednotka tohoto hospodárství.

Potud technokraté. Nechme teď mluvit chvíli chladný rozum a opusťme říši fantasií. Provedme malou analýsu a porovnejme to, co tvrdili technokraté s tím, co jest dnes. Aníž bychom dbali předsudků, sine ira et studio.

V čem měli pravdu?

Budeme-li tvrditi, že technokracie je typickým výplodem kríze, nedopustíme se velkého omylu. Pokládati však en bloc všechny vývody technokratů za haraburdí patřící minulosti, by bylo přece jen poněkud unáhlené. Technokraté vypočítali, že by se nemohlo vřaditi do pracovního procesu víc než 55% nezaměstnaných z doby největší kríze, i kdyby pracovaly továrny s maximální kapacitou konjunktury roku 1929. Dnes máme příležitost kontrolovat jejich tvrzení. Aplikujme je na Spojené státy, jak to bylo míněno. Výrobní kapacita dosáhla úrovně roku 1929 asi v první polovině minulého roku, některá odvětví (na př. výroba surové oceli) dokonce tuto úroveň předčila. Naproti tomu ve výkazech amerického ministerstva veřejných prací z té doby nalezneme počet sedm a půl milionu nezaměstnaných. Při porov-

nání s největším počtem nezaměstnaných, totiž 15.7 miliónu v březnu 1933, jsme nuceni s údivem uznati tvrzení technokratů dokonce za optimistické. Opačné důvody z anno dazumal o „převrstvování povolání“ při této skutečnosti působí rozhodně jako nemístné. I když neuznáme nauky technokratů z jiných důvodů, jest uvedený prostý fakt právě dnes značně povážlivý. Rok minulý, stejně jako rok 1929, se jistě nemůže bráti za hospodářskou normu a o tolik choulostivější se tedy stává otázka klesající zaměstnanosti při zvýšené produkci.

Člověk je přímo nabádán nasaditi zde kritiku sociálních politiků — nemýlíme-li se, můžeme ji připsati Sismondimu — s ironickou připomínkou, že každým krokem zvýšené mechanisace anglického hospodářství se přibližujeme stavu, kdy bude sedět anglický král uprostřed ostrova, aby obstaral pouhým otáčením jakési kliky sám a vlastnoručně celou národní produkci.

Hospodářská prognosa.

Docházíme však k závěrům ještě zajímavějším, sledujeme-li jiné předpovědi z okruhu technokratů. Jejich známý teoretik Basset Jones přišel už roku 1921 na to, že se dají vyjádřiti výkyvy hospodářských cyklů určitými matematickými rovnicemi. Mezi hospodářskou fluktuací posledních sto let a Jonesovými rovnicemi lze zjistiti zákonitost tak nepochybně, že je dovoleno vztahovati tyto dedukce s jistou pravděpodobností i na doby příští. Představují totiž v matematice dobře známou Fourrierovu řadu se stále se zvětšujícím výkyvem hospodářského vlnění, určujícím silně klesající tendenci cen v roce 1932 a vrhající už tehdy svůj stín na právě prodělanou hospodářskou krizi.

Tatáž křivka klesá s matematickou přesností do minima ještě hlubšího v roce 1940. Můžeme-li věřiti Jonesovi, očekává nás tedy v roce 1940 hospodářská deprese tak silná, že jí budou moci stěží odolati bedra nynější hospodářské struktury, představovala-li totiž poslední krize největší možné a snesitelné zatížení světového hospodářství. Sledujeme-li ještě dále kouzelné a málo potěšující formulky Jonesovy, dosáhneme roku 1975 — ovšem jen teoreticky, poněvadž Jones nepochybuje o zhroucení hospodářského systému už dříve pod vlastní tíhou — ve kterém by klesly cenové indexy tovarů na nulu. Tento fakt by představoval určitý stav, ve kterém by bylo zcela vyloučeno uvést ceny s produkci v jakoukoliv souvislost a znamenal by naprostou hospodářskou anarchii.

Nemalou pozornost vyvolal též Jonesův článek v časopise „Electrical Engineering“ z listopadu 1932. Autor zde uveřejňuje totiž počtářské podklady s matematickými vzorci, které dávají obraz o tom, v jaké míře se změnily jednotlivé prvky průmyslového hospodářství. Průměrná výroba průmyslová stoupá podle Jonese již od roku 1840 dodnes s třetí mocností času, kdežto zaměstnanost rostla pouze do roku 1918, kdy dosáhla svého plného nasycení.

Je zajímavé uvést v této souvislosti konkrétní případ, dokazující, že zvýšení výroby v Americe nemá v zápětí úměrného zvýšení zaměstnanosti. Kolega pisatele těchto řádků píše ve svém dopise o americkém průmyslu doslovně: „Továrna v L. zaměstnává nyní při výrobě 1000 motorů 725 zaměstnanců, kdežto cíl je výroba 4000 motorů denně s 1500 zaměstnanci.“ Tento nepoměr, který mluví za sebe, zřejmě podepírá Jonesovy názory uvedené v jeho článku.

„J'accuse“ technokratů.

Technický pokrok kráčí kupředu a nechává národohospodáře se svými problémy stranou, aniž by si jich povšiml. Nestará se ani o brázdy vyryté do starého pole hospodářské struktury. Vynalézá, racionalisuje, mechanisuje. Amerika disponuje dnes už nesčíslnými plně automatizovanými závody. Dělníci v nich mohou pracovati v nedělních šatech a zovou se partou „s tvrdými límci“. Špinavou a namáha-

vou práci vykonává stroj za tisíce dělníků a člověk převzal pouze úkol řídicího orgánu.

Pokud technika vynalézá, hledí hospodářství nějakým způsobem zařaditi nového technického činitele do okruhu svých zájmů. Hledí umístiti jej tak, aby technickými skoky nenastaly otře. v starém systému. Udělá se to většinou velmi nejnepě a hospodářství jen stěží zachycuje nárazy technického útočení. Proto někdy uměle vyřaduje nový vynález, aby nebylo uvedeno do rozporu se světovým trhem.

Je možno — tvrdí technokraté — vyrobiti dnes automobil, jehož životnost by byla mnohonásobně větší než dosud vyráběných vozidel. Takový vůz by nebyl k předstížení ani po ujetých půl milionu kilometrech, při čemž by jeho cena nebyla v tom poměru vyšší, v jakém by nahrazoval potřebnou koupi nových vozidel. Proto se dodnes nevyrobí, ačkoliv je v Americe několik modelů už úspěšně vyzkoušených.

Ze stejných důvodů leží prý dodnes v tresorech průmyslu zakopené patentní spisy t. zv. „věčné zápalky“, a rovněž i „věčné holící čepelky“. Tato čepelka s tungsten-karbidovým ostřím by byla sice dražší než dosud užívané čepelky, ale přežila by životní dobu několika desítek svých méněcennějších předchůdců zbytečně se hromadících v pánských toaletních zásuvkách. Jakmile by však byl trh těmito čepelkami saturován, klesla by spotřeba těch mnoha milionů dnes užívaných a prodávaných čepelků.

Dále je uváděn často za příklad stroj na stavbu silnice, který by umožnil zhotoviti asistencí dvou mužů 13 km dlouhou moderní silnici za pouhých 24 hodin. Dlouhá řada dalších obvinění technokratů, která poukazují na choulostivou situaci průmyslu, jde-li o rozhodnutí „být či nebýt“ v daném hospodářském řádu, nebo přinésti oběti na oltář nové všeužitečné technické vymoženosti.

V čem vidí technokrat příčinu války?

Při hromadné výrobě statků se nejednou stává, že obyčejně nejsou s to pohlcovati výrobky stejnou rychlostí, jakou se spotřebované výrobky nahrazují novými. Tím nastávají poruchy v nepřetržité výrobě. Jelikož je pak obvykle více odvětví hospodářsky spjatých, vystupuje tento zjev řetězovitě za sebou. Vyvolává to nevyrovnaná hospodářská napětí, která hledí expandovati a získati si dosud neovládané trhy, takže nutně zasahují i do denních politických dění.

Až do určitého „polohodnotného“ stupně techniky — tak uvažuje technokrat K. Resar ve své poslední práci — vyvěrala válečná tažení z dobrodružného pudu, anebo z dynastického materialismu k podmaňování nových zemí. Naproti tomu vězí prý příčiny války v době moderní techniky v nutné hospodářské expansi. Tyto války ničí statky, které nemohlo hospodářství spotřebovat přirozenou cestou. Po válce má pak hospodářství opět práci s výstavbou a reorganisační zničených statků. Je jasné, že tato výstavba trvá kratší dobu při dokonalejších technických prostředcích než dříve při méně dokonalejších. Výstavba, která trvala po světové válce necelých deset let, byla by vyvolala alespoň dvacetipětiletou konjunkturu, kdyby se byly zachovaly pracovní způsoby roku 1910. Z toho vyvozuje Resar, že se přestávky mezi válkami zkracují; války se stávají co do intensity účinnějšími, ale kratšími vůči dřívějším chabým válkám, vyplňujícím mnohdy několik desítekletí.

Po úvahách zde stručně uvedených se nám mimoděk vnučuje otázka, které okolnosti zastínily jména a činnost technokratů, lze-li z jejich nauk vybrat mnohé věci, které jsou dodnes aktuální a dokazuje-li skutečnost správnost mnoha jejich výroků. Je cynický postoj klasického národohospodáře vůči technokratům oprávněný? Anebo byla smetena technokracie přirozeným vývojem věcí jako jedno z náro-

hospodárskych sektárstiev, ktorým se dařilo ve vlažném záhonu hospodárské krize?

Důvody zániku technokracie.

Je obtížné osvětliti se všech stran komplex technokratický a budeme proto sledovati osudy hnutí pouze kausálně a ne meritorně. Především třeba hledati důvody zániku technokracie v odporu konservativních stoupenců hospodárství a veřejného života, a v jejich odmítavém stanovisku proti revolučnosti provedení. Vzdor tomu, že se mnoho oficiálních korporací na celém světě sprátelilo alespoň částečně s myšlenkou plánovitého hospodáření, neřadilo jim, aby celkem pokládali technokracii za naprosto absurdní. Tak popravovala propagandu technokratů za sebou nejrůznější prohlášení. Předseda „National Industrial Conference“ nazývá technokracii bouřkou na logaritmickém pravítku a stejně odmítavě se vyslovila o ní Rada amerických inženýrů a jiné korporace.

Největší ranou pro technokraty bylo ovšem jejich vyhnání z Columbia University. Je nesporné, že rektor university J. W. Barker byl nutkán k tomuto činu spíš svým svědomím, než chladným rozumem. Nemařou vinu na tom nese i příliš předčasná propaganda technokratů, ještě hodně před ukončením vědeckých prací na universitě. Ztráta akademické půdy znamenala velký pokles autority celého hnutí. Se zmizením vědeckého pozadí stávala se jeho propaganda čím dál tím méně účinnou a sám čas byl jedním z činitelů, jenž pomohl technokracii pohřbívati. Čím dále ustupovaly hrůzostrašné vidiny krize, tím více se utvrzovalo všeobecné přesvědčení, že „to jde“ i po starém způsobu. Nezdá se nám nijak nepochopitelným, že největší rozmach technokracie se časově právě kryl s letopočtem 1933, a že právě rok minulý nám dal úplně zapomenout na její existenci.

Technokrati byli několikrát vyzváni k podání vědeckých podkladů, které jim daly oprávnění k vyvozování tak dalekosáhlých důsledků a k odsuzování starého hospodárského řádu. Přes to však do dneška neuveřejnili jediného diagramu ze svých slavných tří set křivek, které tak často uváděli jako nejtrefnější argument ve svých nekrolozích na nynější hospodárský systém. Tato okolnost by samotná stačila k zavržení všech jejich teorií, protože pokud premise není potvrzena, nemůže býti řeči o jakémsi důsledku z ní vyvozeném. Toto počínání tudíž nepřispělo valně k uznání technokratických úvah, nýbrž naopak mělo v zápětí nedůvěru a oslabení jejich posice.

Stojí za zmínku, že i seriosní spisy technokratů pojednávají pouze o první složce problému výroba — rozdělování. Najdeme v nich obsáhlé úvahy o reorganizaci výroby a účasti pracujícího lidstva na výrobě, ale o tolik kritizované distribuci a jejím praktickém provedení v technokratickém hospodárství chybí promyšlený návrh. „To je ta jednodušší stránka věci,“ odvěti vám technokrat na vaši otázku. Během debaty se však vyskytne tolik dohadů a protikladů, že se brzy pozná tato stránka za Achillovu patu problému. Ne jinak, než u každé věci, která není do všech důsledností logicky domyšlena. Zavržení a odparentování technokratických myšlenek pak bylo bezpochyby urychleno takovými nedostatky.

Technokracie ano a ne.

Nesmí nás másti fakt, že se v mnoha věcech splnily předpovědi technokratů v Americe. Je zajímavý zákon přírody, že je možno dosíci správného důsledku i tehdy, jestli se vyšlo z falešných předpokladů. Vyvozování technokratů nám může sloužit za školní případ, jak neznalost jsoucích faktů, falešná logika a domýšlení podle vlastního přání, dovolily tomuto hnutí dostat se v ledačems na správnou cestu.

Podobně mluví i národohospodář Polakov v jednom ze svých článků (Bulletin of the Society of Industrial Engi-

neers). Bylo by totiž proti rozumu tvrditi, že je vše, co tvrdili technokraté hodno pouze pokrčení ramen. Doby, kdy bylo možno přenechati hospodárství liberalismu, ve smyslu na moři se zmlajajícího korábu bez kompasu a určitého cíle, patří nesporně minulosti. Hlasy po plánovitém hospodáření, které vyšly z technokracie, nezůstaly nevyšly a čím dále tím více slyšíme o průmyslu v řízeném hospodárství.

Ovšem toto „řízení“ je zcela jiného profilu než v předstávě technokratů. Život v technokraticky řízeném státě byl psychologicky nesnesitelný a snad právě tento psychologický moment dal technokracii smrtelnou ránu. Poněvadž, kdyby se vůbec dala uskutečniti jejich světová dělba práce a normalisace veškerého zboží a životních zvyklostí, byla by nakonec celá obydlená země podobná jedinému jednotně vedenému továrnímu objektu.

Hospodáření lidí, podobně jako každá hromadná funkce na světě jest něco organického, živého a neřídí se podle mrtvých vzorců do všech důsledností. Zdá se totiž pravdě velmi nepodobné, že by se daly předpovědět události na několik desetiletí napřed se vši matematickou přesností jen proto, že se odněkud odvozené křivky náhodně kryly s hospodárskými výkyvy uplynulých sto let. Jestli bychom připouštěli podobný závěr, stěžii bychom asi odporovali nějakému člověku, jenž by vynalezl obdobně matematiku dějin, a tvrdil, že za nějaký čas se vynoří plémě, jež zabere třeba indické poloostrovy a to v přímém důsledku Napoleonovy lásky k Marii Luise.

Právě hospodárské události posledních let nás poučily o jejich velké pružnosti; zásahy zvenčí, politická dění, tendence k soběstačnosti a pod., mohly předpokládané hospodárské linii dát nepředvídaný obrat.

Přesto však nejedno z tvrzení technokratů neztenčene platí, jak jsme to dříve dovodili. Vypravuje se, že slavný Newton sedával při svých úvahách pod jabloní, při čemž mu jednou spadlo jablko na hlavu. Tato příhoda mu dala prý tolik k pomyslení, že vynášel svůj zákon gravitační. Musilo však uplynout přes dvě stě let, než se našlo vědecké odůvodnění, jak nekonečně blízko se nacházel pravdy geniální nápad Newtonův. Je možné, že podnítilo Scotta ke svým technokratickým nápadům také nějaké „jablko“ a že se zatím pouze nenarodil učenec, jenž by mu propůjčil vědecké patiny.

věda a práce

Fr. Trávniček:

Pád jazykového purismu

Proč musil ztroskotat.

Spisovný jazyk je útvar velmi složitý, bohatý a rozmanitý, má výrazové prostředky mnohem a mnohem hojnější než kterékoli nářečí lidové. Tento rozdíl spisovného jazyka proti nářečím souvisí s jeho posláním jako mluvy kulturní, dorozumivací řeči celého národa nebo jeho velké části ve společných věcech kulturních. Všechno to, o čem národ pracuje v oboru kultury hmotné i duševní, o čem přemýšlí, co ho zajímá, všechny výsledky jeho kulturní práce, vlastní i cizí, zrcadlí se ve spisovném jazyce. Spisovná mluva musí býti schopna vyjádřiti každou věc, každou představu, každý pojem, nejrozmanitější vztahy mezi věcmi, představami a pojmy, její příslušníci musí míti možnost sdělovati své představy, dojmy, zážitky, svá mínění tak, aby jim posluchači a čtenáři rozuměli.

Takovýto složitý a jemný aparát vyžaduje jako mechanický stroj nutně bedlivou a všestrannou péči,

ostrážitý dozor, odborné řízení, pěstění a třibení, jazykovou kulturu. Je třeba starati se o to, aby měl spisovný jazyk dostatek výraziva a mohl vyhověti všem požadavkům, které vyplývají z jeho funkce jako mluvy kulturní a stále se zvyšují. Sem patří tvoření odborného, vědeckého i praktického názvosloví linguisty i nelinguisty, často jejich společnou práci. Jazykoví teoretikové mají povinnost sledovati vývojové tendence, směřující nezřídka k obohacování jazyka o nová slova, o slova postihující starší významové odstíny dosud výrazově nerozlišované nebo důležité významové rozdíly nové, buditi porozumění pro tyto nové výrazové prostředky a dávatí podnět k tvoření dalších podobných prostředků. Bohatství a rozmanitost spisovné normy žádá mluvnické i slovníkářské zpracování, kodifikování. Kodifikace je svrchovaně nutná jednak proto, že umožňuje, ulehčuje a usnadňuje osvojení spisovné mluvy. Většina příslušníků spisovného jazyka vyrůstá buď v prostředí nářečním nebo v prostředí užívajícím ne čisté mluvy spisovné, nýbrž domácké, důvěrné, hovorové, obsahující nemálo prvků nářečních nebo z češtiny obecné. Není zpravidla dobře možné osvojití si spisovný jazyk prakticky jen z živé řeči nebo jen četbou písemných projevů, je třeba tu více, tu méně vzdělání teoretického, mluvnického i lexikálního. Jednak pak kodifikace velmi vydatně přispívá k ustálení spisovného jazyka, který je v konkrétních projevech ústních i písemných značně nejednotný; z příčin dílem objektivních, pro různost prostředí, úkolu a účelu jazykových projevů, dílem subjektivních, k nimž patří sklony a záliby mluvčího pro ty neb ony výrazové prostředky, snaha po odlišnosti, různý stupeň jazykového vzdělání, nestejně jemný jazykový cit a pod. Jazyk spisovný se široce rozlévá jako rozvodněná řeka, je nutno stále ji sváděti do jejího řečiště, klásti meze její diferenciaci a to činí, aspoň v základních věcech, kodifikace. Ty společné poznatky, které si odnášíme ze školy nebo ze soukromého studia mluvnic, slovníků a jiných příruček, stmelují spisovnou mluvu, tvoří její pevný a stálý základ. Struktura spisovného jazyka, jeho široké pole působnosti a veliké množství jeho příslušníků zcela přirozeně vede k výrazové nejednotnosti, ale její přemíra byla by na nemalou újmu přesnosti a obecné srozumitelnosti, kterou se nezbytně musí vyznačovati spisovný jazyk jako kulturní nářečí.

Stálost spisovné mluvy je třeba posilovati rozborem, kritikou jazykových projevů ústních i písemných. Kodifikace přihlíží většinou jen k usu nejčastějšímu, obecné nebo do značné míry ustálenému, k hotovému výrazivu spisovnému, v konkrétních jazykových projevech se však spisovný jazyk obráží v své plnosti, ukazuje se více nebo méně jeho rozkolísanost, vystupují jeho individuální zvláštnosti, novoty, vady a nedostatky, chyby. Tu jazyková kritika může ukázati na takové jevy, které se vymykají ze syntetické kodifikace, na drobnější jevy, často velmi příznačné, na jevy řídké a ojedinělé, na významovou nebo funkční nepřesnost, neúplnost, má možnost sledovati spisovnou mluvu v jejím životním varu, v její pestrosti a v mnohotvárnosti, vnikati hlouběji do jejího složení a usnadňuje její poznání praktikům, vyvádí je z omylů, z nejistoty a z rozpaků. Týž význam pro stabilitu spisovného jazyka a jeho osvojení mají odborné výklady o jednotlivých mluvnických jevech, slovech, rčenicích a vazbách.

Praxe — ukazatel kulturního stupně jazyka.

Vedle školského pěstění a vedle práce teoretiků, činitelů činných, žádá kultura spisovného jazyka co nejhojnější a nejrozmanitější praktické užívání. V praxi se nejlépe osvědčuje jeho výrazová schopnost, nosnost, jeho ustálenost, ale též jeho slabiny. Jazyková praxe je jasným ukazatelem kulturního stupně, na kterém stojí spisovný jazyk, dává podnět k zásahům směřujícím k ustálení a zdokonalení jeho normy, povzbuzuje nebo přímo nutí ke změnám dosavadního zvyku, k tvoření nových výrazových prostředků, je výhni, v které se spisovná řeč přetváří, zoceluje a dotváří.

Ze všech těchto úkolů jazykové kultury ukládá si jen část brusičství, purismu, úsilí o jazykovou správnost mluvnickou i lexikální, o shodu výrazových prostředků spisovného jazyka s jeho kolektivním usem, s jeho normou, o užívání výraziva v jeho duchu, ve smyslu jeho struktury, a o jeho ryzost, osobitost, původnost, čistotu. Ta pak je s hlediska domácího předně historická a jde při ní o to, do jaké míry spisovný jazyk zachovává tradici svého vývoje, odlišuje se v pozdějších vývojových obdobích od starších a jak se při tvoření nových výrazových prostředků hledí k dosavadnímu vývoji. S ní souvisí čistota vzhledem k lidovým nářečím a posuzuje se podle toho, kolik dialektických prvků spisovná mluva přejímá, jak silně podléhá vlivu lidových nářečí. A je čistota se zřením k jazykům cizím, měřená množstvím výraziva přejetého z cizích jazyků, hlavně lexikálního a fraseologického. Za požadavek dílem správnosti, dílem čistoty prohlašují někteří puristé estetický ráz spisovného jazyka, jeho libozvučnost, logičnost, jiní stručnost, jiní živost, jadrnost, jakou se proti „papírovému“ spisovnému jazyku vyznačují nářečí, zejména „zachovalejší“ nářečí východní atp.

Několik období našeho brusičství.

Byl silný purismus v letech šedesátých až devadesátých minulého století, zakončený zhruba třetím vydáním „Brusu jazyka českého“ z r. 1894, sestaveného komisí při Matici české. Padl. Měli jsme purismus od r. 1917, jehož hlavní představitelkou byla „Naše řeč“, a zhroutil se, ačkoli měl velmi úrodnou půdu. Vznikl v předposledním válečném roce, kdy šlo o naše bytí a nebytí, v roce vřelého, procítěného nacionalismu, zcela přirozeně přeneseného také na náš kulturní jazyk. „Listy pro vzdělávání a třibení spisovného jazyka“ rozlétly se po celém národě, získaly si neomezenou autoritu, byly v první době poválečné jazykovým evangeliem, ale za čas se začaly ozývati hlasy nevole, nespokojenosti, odporu a výsledek byl náhlý a velmi pronikavý obrat, rovnající se skoro úplnému popření celé předcházející činnosti. Jedné osoby se tento obrat vůbec netýče — zvěčnělého prof. Jos. Zubatého. Ten „Naši řeč“ založil, byl jejím nejhorlivějším přispěvatelem, ale byl vždy svůj, nepatřil do ní jako do představitelky purismu, byl pěstitelem jazykové kultury, ne brusičem, přivržencem purismu. Prakticky se to projevuje tím, že jeho činnost záležela vlastně v potírání purismu, v hájení mnohých výrazových prostředků prohlašovaných brusiči za vadné a ve snaze brániti výrazovému ochuzování spisovné mluvy. Do

značné míry musíme z tohoto obratu vyjmouti zesnulého hlavního redaktora, prof. V. Ertla, který se na sklonku svého života aspoň v teorii odklonil dosti podstatně od pojetí jazykové správnosti, zračícího se zejména v kritikách „Naší řeči“.

Snaha o jazykovou správnost a čistotu je sama o sobě dobrá, prospěšná, ba nutná, ale záleží na její náplni, na tom, v čem a jak se konkrétně projevuje. Purismus starší i novější byl od samých začátků odsouzen k pádu pro své chybné zásady jazykové správnosti a čistoty, pro svou neúctu k tradici spisovného jazyka, pro jeho mělké pojetí, nedostatečné zření k jeho poslání, k jeho potřebám, pro svou často chabou znalost vývoje i dnešního stavu spisovného, neucelenou, mezerovitou vědeckou průpravu a pro svůj diletantismus. Musilo ztroskotati hnutí, které rušivě, neodpovědně zasahovalo do jazyka, chtělo jej mistrovati podle osobních zálib a fantastických představ ideálu spisovné řeči.

Ukáži to na několika příkladech. Nepůjde mi o jazyk školský, jehož vady a chyby vyplývají z nedostatečného osvojení spisovné mluvy, ze zápasu mezi nářečím a spisovným jazykem, a na něž je červený inkoust. Ani o jazykové projevy mimoškolní, svědčící o nedokonalém ovládnutí spisovné mluvy, o neumělosti, nebdalosti, o chvatu o otupělém jazykovém citu, neboť to je patologický jev, jehož léčení se vymyká teoretické péči o jazykovou kulturu. Mám na mysli spisovnou mluvu v té podobě, v jaké vyšla z dílny kulturního kolektiva, vědomě nebo instinktivně uznávanou a poctovanou za obecný majetek.

Nesprávně chápaný historismus.

Při výkladě o kolmý a svislý, v podstatě dobrém, neopominul horlivý brusič dodati, že je správný tvar o š t í p, nikoli o š t ě p, neboť bylo v staré češtině o š č i e p i za ie vzniklo í (viera — víra . . .). Hle, nesprávně pochopený historismus! Brusič si neuvědomí, že není možné ustálenou hláskovou podobu nověčeského slova, jakkoli vzniklou, měniti podle staršího jazyka. Proč se má přizpůsobiti nový jazyk starému právě v tomto slově? Staročeská kvantita samohlásek byla velmi odlišná a podle ní by se mohlo žádati též píti místo pěti (staročeské pieti), bís místo běs, navštíviti, brání, hnání, dávaní atd. Brusič žádá n e n á v i d ě t i č e h o, protože se tak říkalo v starém jazyce. Zase ten historismus, tentokrát syntaktický, který vnucuje novému jazyku staré vazby zapomínaje, že původní genitiv byl nahrazen akusativem ve mnoha případech jiných, postoupiti co, odstoupiti, odpustiti, uděliti . . ., že se spisovný jazyk vyvíjel a není možná nedbati tohoto vývoje. — S podivuhodnou vytrvalostí usilují puristé o zachování důsledného záporového genitivu, n e m á m n i č e h o, t o h o, m a t k y, n e p i j i v í n a atd., ač se proti němu bouří náš jazykový cit; nepomáhá ani vychvalování genitivu jako pádu čistě slovanského, tvaru opředěného nimbem posvátnosti, vznešenosti a ryzosti, ani poukaz na starou češtinu a některá panenská nářečí. Je to jen romantika, fantasie, vyplývající z nedostatečné znalosti jazyka, který se mění nejen po stránce hláskové a tvarové, nýbrž i v své struktuře syntaktické. Během historického vývoje nastaly ve funkční soustavě pádové pronikavé změny, mezi jiným ta, že jazyk přidělil genitivu kladnému i záporovému hlavně význam partitivní. Proto je nalomiti větev (= nezlomiti

ji úplně), ale nalámati větví (několik, mnoho, neurčité množství), podobně naříznouti co, ale nařezati proutků, míti knihy, ale ten má knih! (= mnoho knih) a tak pod., proto říkáme přirozeně také po záporu nemám peněz (= žádnou částku, žádné peníze), ale já už ty peníze nemám (= všechny, o které jde). K řešení jazykové správnosti nestačí jednostranný historismus ani romantika, je potřeba tuhé vědecké kázně a důkladné odborné přípravy.

Brzda v obohacování jazyka.

Puristický historismus vyznačuje se nejen pochybnými snahami konservačními a restauračními, jak jsme viděli, nýbrž i zhoubným úsilím retardačním, nedostatkem smyslu pro výrazový pokrok, brzděním vývoje směřujícího k obohacování jazyka. Proti slovnímu hledisku a stanovisko namítají puristé, že spisovný jazyk vlastně nemá příponu -isko, jen -iště, bojiště, jeviště, hnojiště, žitniště atd. Spisovný jazyk nemá něco, dokud to nepotřebuje, ale sáhne po tom, jakmile se ukáže potřeba toho. Máme jen bojiště . . ., ale vedle ohniště vzniklo v přeneseném významu ohniško (čočky, vzdělanosti . . .), vedle stanoviště (= místo, kde stojí vozy, místo k pozorování) ujal se stanovisko (= hledisko, zřetel), vedle hlediště (v divadle) máme v přeneseném významu hledisko. Spisovný jazyk přijal -isko proto, že ho potřebuje k významovému rozlišení, a je nesprávně ochuzovati jej o nové výrazivo poukazem na to, že dříve -isko neměl. — Podobně jsou liché historické námítky proti složeninám typu maloměst o. Je pravda, že neříkáme zelenostrom, dubovostůl . . . místo zelený strom, dubový stůl, ale vedle malé město (= město malé rozlohou) chceme míti název pro město malé politickým, společenským, duchovním životem a lze proto jen vítati, že si jazyk našel pro tento významový odstín zvláštní výrazový prostředek.

Historisující purismus chápe nesprávně systém spisovného výraziva, spisovnou normu jako hodnotu samu pro sebe, absolutní, neuvědomuje si, že její hodnota záleží v tom, jak vyhovuje svému účelu a úkolu, totiž přesně a jasně vyjadřovati myšlenky, představy, býti dorozumívacím nářečím kulturním. Kultura se vyvíjí, naše myšlení rovněž a tím se stále stupňují požadavky kladené na jazyk. Nedostatek smyslu pro zvyšování výrazové schopnosti spisovného jazyka projevuje se u puristů i tam, kde jej nelze maskovati historickým hlediskem. Slovo směrnice bylo prohlášeno za slovo „módní, při němž si nikdo nic určitého nemyslí“. Směrnice je čára určující směr a v tomto významu je to slovo zcela jednoznačné a naprosto nutné. Ve smyslu přeneseném znamená radu, pokyn, stanovení směru, postupu, způsobu práce. Snad bychom se bez něho obešli, ale proč na ně hleděti s opovržením, když je výrazné, výstižné, když vyjadřuje více než rada a pokyn? Má prý se říkati z á j e m o t o, a b y . . . nikoli n a t o m. Dvojí vazby je však potřeba k významovému rozlišování: zájem o koho, oč = zájímání se, věnování pozornosti, snaha poznati — mám zájem na tom = dotýká se mne to, mých zájmů, mého prospěchu. — Zakazuje se o b d i v, o b d i v o v a t i se místo p o d i v, p o d i v o v a t i se. Jistě je nečeská vazba obdivovati koho za obdivovati se komu, ale proto ještě nelze sloveso obdivovati se a k němu slušející podstatné jméno obdiv zamítati úplně, neboť vyjadřují zvláštní významový odstín: obdiv je nadšený, uctivý, někdy nekritický po-

div a obdivovati se komu — nadšeně, uctivě... se podivovati. — *Z a b e z ú č e l n ý, b e z v ý s l e d n ý a b e z ú s p ě š n ý* dává se náhradou jediné *m a r n ý*. Ale *m a r n ý* není bezúčelný, neboť se často marně o něco pokoušíme, ač tím sledujeme jistý účel. *M a r n ý* je arcit' bezvýsledný a bezúspěšný, ale složeniny s *bez-* vyjadřují jen nevýslednost, neúspěšnost, hledí pouze ke konci, kdežto v *m a r n ý* tkví vedle toho ještě význam neužitečnosti, nesplnitelnosti, lichosti, planosti od počátku: *m a r n ý* život, *m a r n á* naděje, *sláva*... Spisovný jazyk spěje k výrazové přesnosti, jemnosti, někdy až k jisté rafinovanosti; to má příčiny v našem myšlení a nelze proto tuto snahu po zvýšení výrazové úrovně, po kultivovanosti brzditi, omezovati, ba naopak správně chápaná péče o jazyk musí jej v tom podporovati.

Purismus z neznalosti.

Puristické výklady vyznačují se namnoze neznalostí základních věcí jazykových. O slovese *skoliti* bylo napsáno, že vzniklo „z neznalosti mluvnice“. Autor této nehoráznosti nenabízí sice za ohavné skoliti útvar jiný, ale jistě svou zdrcující kritikou uvedl do rozpaků nejednoho čtenáře, který nedovede posouditi a odsouditi ubohost jazykového teoretika, pletoucího si neznalost mluvnice s přirozeným vývojem jazykovým. Neboť ne jinak než zcela přirozeným vývojem vzniklo skoliti ze staršího kláti, kolu jako spasiti ze spásti, střežiti ze stříci a pod. — Jiný brusič zamítá v ř e l ý ve spojení s cit, dík, láska... místo vroucí výkladem, že „vřelé je to, co vřelo, vroucí to, co dosud vře“. Ví tolik, co žáček obecné školy, že přičestí na -l má časový význam minulý (nesl jsem), ale zapomíná nebo neví, že složené tvary tohoto přičestí jsou často plná přídavná jména, že znamenají vlastnost bez časového omezení: znalý je nejen ten, kdo znal, poznal, nýbrž i kdo zná a bude znáti, smělý = kdo „směl“, odvážil se a odvažuje se, odvážný, podobně opilý, zralý, shnilý... Vřelé je nejen to, co vřelo, ale co je pak dále horké, vařící, a je tedy v přeneseném významu docela správné spojení na př. vřelý dík. — Samozvaný znalec pokládá za nesprávné *k r a d e n ý* a žádá *u k r a d e n ý*, z neznalosti tak základního jevu, že nevyjadřujeme dokonavost, ač o ni ve skutečnosti jde, jestliže chceme vystihnouti původ, způsob vzniku, přípravy, vlastnost...; říkáme čerstvě pečený chléb, ač je upečen, neboť nám jde o to, že je čerstvý, ne starý, smažená vejce, t. j. nikoli vařená, šitá obuv, ne strojová, tištěná kniha proti psané, paní X Y, rozená Z a tak pod. Tak tedy oprávně jazyka z neznalosti vnucuje jazyku to, co je proti jeho duchu, co je zřejmě nesprávné.

Nezřídka se setkáváme s příklady úplné zvěle brusičské. Tak *prý* místo *dokončiti studia*, *co chvíli má se říkati dostudovati*, *každou chvíli*. Dílem od původu, dílem jako výsledek dlouhého vývoje má jazyk na vyjádření téže věci, představy namnoze výrazové prostředky dva, i více, všechny správné a skýtající mluvčím možnost výběru buď podle zásady variatio delectat nebo podle osobních zálib. V oblasti těchto několikanásobných výrazových prostředků osvědčili puristé zvláštní horlivost, protože k ní není potřebí ničeho jiného než neodpovědného břídlství. Tím si vysvětlíme tu další hroznou skutečnost, že jeden brusič zakazuje ze dvou výrazových prostředků ten, druhý onen, oba pak působí jen zmatek. Při nedostatku jazykového vzdělání, citu a vědomí odpo-

vědnosti považují brusiči za významově rovnocenné i takové dvojice, mezi kterými jsou významově rozdíly. *Z a t r p ě ti h l a d* chce míti brusič *m ří ti h l a d y*, *z a s v ě si ti h l a v u* pak *t r u c h l i ti, r m o u ti ti s e*..., jako kdyby všichni lidé měli tak otupělý smysl pro významové odstíny jako on. Jindy si purista neuvědomuje, že je ze dvou slov jedno běžné, druhé knižní, archaistické, takže nelze jedno zcela a vždy nahraditi druhým. Tak je tomu na př. s požadavkem, aby se říkalo *l a č n í m* místo *m á m h l a d*.

Papír a živé slovo.

Puristé považují normu spisovnou neprávem za jednolitou, ač se vskutku skládá z prvků namnoze různých, jednak z čistě spisovných, jednak z lidových a hovorových, jednak z uměleckých. Zapomínají na její diferenciaci stilovou, na rozdíly v základní povaze výraziva podle původu funkce a významové nosnosti. Vytýká-li brusič filosofovi „papírové“ slovo *t u d í ž*, zapomíná, že knižní mluva má takových papírových slov mnoho, že jsou pro ni charakteristická a že knižní jazyk je a bude jako zcela přirozený protějšek spisovné mluvy živé, hlavně mluvené. Ve výběru bohatých výrazových prostředků spisovných byly, jsou a budou značné rozdíly individuální, jazykový teoretik a kritik musí k nim hleděti, býti do té míry liberální a tolerantní, aby nestíhal posměchem ty z nich, které nejsou právě po jeho chuti. Nelze říci bez omezení, že *k v i t o v a ti* dobrou vůli je nesprávné místo *u z n a t i*. *Kvitovati* je slovo lidové a hovorové, nesprávné je v jazykovém projevu, který dobře nesnáší lidové a hovorové prvky, na př. v slavnostní přednášce, ale zcela správné všude tam, kde lze bez rozpaků zabarvovati mluvu lidově a hovorově.

S nepochopením a stroze odmítavě stavějí se brusiči k mluvě umělecké, zejména básnické. „Básník, který si usnadňuje své veršování tím, že místo posílati píše *s í l a t i*, *m. ohlašovati o h l á š e t i*, *m. poslední s l e d n í*, *m. znovu z n o v*, podobá se klavírnímu virtuosu, který místo oktávy bere septimu,“ čteme v „Naší řeči“; *p l e s n ý* *prý* je nesprávné *m. radostný*, *p o h r d a* (= pohrdání) je „strojené“, *p o c e l* nesprávné, *v z n o s n ý* nesprávné místo *skvostný*, *velkolepý*, *z á p o l* místo *zápolení* atd. Je pravda, že básník může vystačiti a někdy vystačuje s výrazovými prostředky běžného jazyka spisovného, sdělovacího, ale je také nepochybný fakt, že básnická mluva je zaměřena na účín charakterisační a estetický, chce upoutati, zaujmouti posluchače nebo čtenáře výrazovou stránkou a že jí proto často výrazové prostředky sdělného jazyka nestačí. Jazykový teoretik a kritik musí se s tím smířiti, nemíní-li se podobati pianistovi, který místo oktávy bere septimu proto, že nechce viděti osmou klávesu.

Pasivní bilance.

Purismus dobral se leckdy kladných výsledků, ukázal na nejeden kaz ve spisovném jazyce, ale jeho celková bilance je pasivní. Jeho klady může přijmouti jen odborná jazykověda, která dovede odlišiti zrna od plev, ale v rukou širších kruhů jsou brusičské poznatky zbraň velmi nebezpečná. Purismus upravuje, restauruje budovu spisovné mluvy podle svých nesprávných představ, romanticky krásnou, křišťálově čistou, ale kdesi daleko od skutečného života, vyhovující potřebě

bám jen několika málo jedinců, ne celého kulturního kolektiva, které se proto vzepřelo a purismus svrhlo. Vzepřeli se teoretikové, když poznali neúplnost, vadnost, škodlivost puristických zásad, i praktikové a receptivní příslušníci spisovného jazyka, když jim chtěli puristé bráti to, co se stalo obecným majetkem, diktovali leccos, proti čemu se bouřil jejich přirozený jazykový cit, a když neměl porozumění pro diferenciaci spisovné normy a pro naléhavé potřeby jazykové kultury.

otázky a odpovědi

Jsou Hlasisté vinní?

I.

Vážený pane redaktore,

neprijmite, prosím, s nevolou tento dopis neznámeho človeka. Viem, že je čudný a budete mať hádam aj pocit, že je veľmi nečasový a českému publiku vzdialený. Najmä v týchto časoch, ktoré prinášajú iné starosti a neprajú všelijakým úvahám o minulosti. Lenže: v minulosti býva vždycky aspoň nejaký odkaz pre prítomnosť, aspoň nejaké zrnko, ktoré nemá zapadnúť v prúde nových udalostí. Na Slovensku si teraz nemôžeme sťažovať, že by udalostí bolo málo, úroda je hojná a hladina sa vlní. Viem, že veľká časť publika má len hmlisté predstavy, keď načúva sporom o autonomiu, keď sa dozvedá o nových zákrutách slovenského politického života a keď sa mu volky-nevolky predstavujú noví ľudia a nové mená. Kde sú staré pojmy, staré koncepcie a kde sú ľudia, ktorí to všetko predstavovali? Vy ste mali v Čechách dlhé a tvrdé spory okolo realistov, ktoré už ztíchly, hoci sa mi zdá, že ich ozvena sa ešte občas vracia. U nás na Slovensku je spor okolo Hlasistov ešte živý a prudký a o tom vám chcem práve napísať niekoľko riadkov. Boh uchovaj, aby som vás chcel zlákať k nejakému akademickému uvažovaniu, ale v tom je práve čertovo kopyto: spor o Hlasistov je súčasť veľkého, časového a viac, než temperamentného politického zápasu. V slovenských novinách, ktoré patria niektorej politickej strane, chodili by asi okolo týchto poznámok všelijak a stalo by sa, že by ich ťahali sem a tam, až by ztratili skutočnú podobu. Zaoberáte sa slovenskými vecmi dosť sústavne a preto dúfam, že ich nevysviečiate do naha, ani neoblečiate do vznešeného a nedotknuteľného rúcha.

Neide tu len o prirodzenú výmenu generácií, ktorej nikdo neujde. Keby sa nestalo nič viac, než to, že kedysi mladí ľudia majú už vo vlasoch strieborné nitky a že niektorí odišli tam, odkiaľ niet návratu, bolo by to tak samozrejmé, ako východ a západ slnka. Ale je to ináč: sú v mladej slovenskej generácii ľudia, ktorí tak či onak naväzujú na Hlasistov, a je v ä š i n a, ktorá je ukrutne proti. Tído G a š p a r, vážený tu i tam, už skoro ochrípol od volania „Slováci do kopy“ — a predsa marne. Ešte teraz vidím obraz sjazdu mladej slovenskej generácie v Trenči. Tepliciach: niekoľko ľudí, pokračujúcich v tradícii Hlasistov — či vlastne pod ich patronanciou — a všetci ostatní na druhom brehu. Zasiahol síce dr. Hodža — tiež bývalý Hlasista —, ale úspech bol len zdánlivý. Vtedy videl a poznal každý, že smer, zastupovaný Hlasistami a ich odchovancami, je izolovaný. A vládl si nevdojak otázku: ako je to možné? Čo sa stalo. že sa v takej situácii našli ľudia, ktorí do r. 1918

udávali slovenskému politickému životu tón a po r. 1918 stáli na vedúcich miestach?

Nemyslite si, prosím, že sa srazili iba s generáciou, ktorú ovlivňuje ľudová strana. Veru nie. Sústredila sa proti nim aj palba mládeže, ktorá sa hlásila k národnej strane, odmietali ich ľudia, ktorí hádam nepatria k žiadnemu politickému útvaru, nenašli veľkú podporu ani u agrárnych a mladých soc. demokratických zástupcov, nevzali ich na milosť ani mladí pracovníci Slovenskej Matice — o komunistoch ani nehovoriac. Sypalo sa to na nich so všetkých strán. Prečo? A čo sa im vlastne vytýka? Patrí im skutočne taký osud?

To nie je tak jednoduché. V prvých poprevratových rokoch, keď ilúzie opadly a nastalo nové triedenie, padla na Hlasistov skoro celá zodpovednosť za ďalší vývoj pomerov. Nemali asi ľahkú prácu, ale to posúdi spravodlivo budúci historik — súčasníci sú ešte vždy príliš zaujatí.

Chcem len zaznamenať hlavné výčitky voči Hlasistom, ktoré sa datujú z tohoto obdobia. Celkove ich vyjadrovalo nenávidené príslovie — ono povestné „nelze vyhověti“, ktoré vraj počuli slovenskí ľudia, nech už žiadali čokoľvek. Toľko je isté, že Hlasisti sa rozišli po prevrate do rôznych politických strán a ujali sa vedenia. Väčšina politických strán bola vlastne nová a Hlasistom sa dosiaľ vytýka, že preniesli na Slovensko české politické pomery a spôsoby bez ohľadu na slovenské zvláštnosti. Jednoducho ich vraj presadili, ba čo viac: podriadili vraj slovenské záujmy politike svojich strán a samozrejme Prahe, podrobujúc sa — ochotne či neochotne — českej hospodárskej a politickej prevahe. Dosiaľ sa dokazuje, že obsadzovali všetko svojimi ľuďmi, že hádzali okolo seba obvinením z maďaronstva podľa toho, ako sa im hodilo. Na ich hlavu padá obvinenie, že sa na úkor Slovákov dostalo na Slovensko toľko českých zamestnancov a úradníkov od najnižších až po najvyššie miesta. Kryli vraj všetky chyby, vedomky či nevedomky. Ľudove to vyzerá asi takto: roľník platí veľké dane a úroky? Nuž, áno, dane do Prahy a úroky českým bankám a agrárnym úverným podnikom. Že robotník žije mizerne? Veru, ale zisky idú do Prahy, dostávajú tu české spoločnosti a okrem nich hlasistickí exponenti, ktorí sa tak rýchle vyšvihli a sú vo všetkých správnych radách. Že robotníci ztratili prácu? Áno, ztratili, ale kto dal zastaviť Krompachy a desiatky iných podnikov? Že sa Slovák nedostane do štátneho zamestnania? Nemôže, keď sú všade Česi a protekčné deti. Že je slovenský priemysel v ťažkom položení? A kto určuje nevýhodné tarify? Že sa úraduje česky? Prečo by nie, keď hlasistickí mocipáni dokazujú čsl. jednotu?

A tu sme už pri druhej základnej veci, ktorá je dnes hlavným uzlom sporov a boja: u čsl. jednoty. Autonomisti vyznávajú samobytný slovenský národ, hlasistická koncepcia vychádzala zo zásady čsl. národnej jednoty. Rozumejte, prosím: nekládla hlavný dôraz na štátnu, ale na národnú jednotu, nepovažujúc vlastne Slovákov za národ so všetkými prívlastkami tohoto pojmu. Z koncepcie vyplývaly aj dôsledky, nemožno povedať A a nevysloviť potom B. Nevie, či si to Hlasisti rozmysleli, keď ešte boli skupinou a smerom, ale v tomto ohľade mali dosť nešťastnú ruku, a tu je vari treba hľadať príčinu, že ich vliv je na mladšie slovenské pokolenie tak minimálny.

Prirátajte k tomu všetkému staré nepriateľstvá a nové účty, nesplnené túhy a zklamane nádeje, nové pomery vo svete, ktoré rozrušili idyllické predstavy — pridajte ostrie existenčných zápasov a zlo stránickej protekcie, ktorá jednotlivcom pomohla k nezaslúženým kariéram — a potom poznáte, čo všetko sa dáva na účet Hlasistov, alebo aspoň strán, ktoré vedú bývalí Hlasisti (agrárna — dr. Šrobár, potom dr. Hodža,

Stefánek atd., sociálna demokracia — dr. Dérer a niektorí iní, nár. socialisti až do nedávna s Hrušovským a Polívkou). A nezabúdajte: všetko to sa prenieslo do novej situácie, ktorá je složitějšía a nebezpečnějšía, než kedykoľvek predtým.

Aspoň toľko na okraj dní, ktoré obracajú k Slovensku nebyvalú pozornosť. Keď sa objavia chmáry, ľahko sa zabúda na jasný deň, ale ani rákosie nešustí, ak vietor neduje. Vy v Čechách máte prislovie, že „na každom šprochu je pravdy trochu“ a podľa toho ani Hlasisti nie sú tak nevinní, ako ľalija. Dovoliť som si napísať vám k tomu niekoľko slov, ktoré nechcú nič iného, než podať bežný názor, hoci neviem, či im, vážený pane redaktore, doprajete trochu miesta.

S prejavom úcty Váš

L. B., Bratislava.

II.

Pane redaktore.

Na dopis na Vašu žiadosť pričínujem niekoľko kusých poznámok.

1.

Hlasistmi sa nazývajú stúpenci a spolupracovníci mesačníka „Hlas“, ktorý začal vychodiť r. 1898 v Skalici, a potom v Ružomberku. Vyšlo spolu 5 ročníkov. Hnutie hlasistické vzniklo v Prahe v spolku „Detvan“ pod vlivom politického programu prof. Masaryka. Program hnutia bol zostavený na Bystričke v letovisku prof. Masaryka o prázdninách r. 1897. Ale poznámky z rozhovoru o programe „Hlasu“ boli publikované len r. 1910, keď už „Hlas“ niekoľko rokov nevychodil. To pripomínam preto, lebo Hlasisti netvorili nikdy žiadnu politickú stranu a žiaden zo stúpencov smeru, alebo hnutia hlasistického, nevystúpil zo slovenskej národnej strany, ako jedinej reprezentantky slovenského národného programu v dobe predrevratovej. Ba naopak, mnohí z členov hnutia boli činnými členmi výkonného výboru národnej strany a účastníkmi sa práce v predsedníctve strany, ktoré malo sídlo v Turč. Sv. Martine. Hlasisti cez celú predrevratovú dobu, tedy do r. 1918, ani do parlamentu nekandidovali na nejaký svoj zvláštny program.

„Hlas“ bol prístupný každej dobrej mienke, bol v oľnou tribúnou mladých a neuzavíral svoje stĺpce ani pred mladým kňazstvom katolíckym, ani pred evanjelickým. Ba písali do neho i starší páni a aj význační členovia slovenskej národnej strany.

Zakladateľov hnutia bolo veľmi málo. Pri prvom ročníku snáď ani nie celý tucet pracovníkov vyplňal stĺpce mesačníka. Postupom času pribývalo i stúpencov, ale nikdy nie v takom smysle, že kto sa účastní práce v hnutí, stáva sa členom nejakej verejnej politickej alebo tajnej organizácie. Hlasisti pracovali vedľa martinských, alebo i spoločne s nimi. V politike kritizovali taktiku a postup predsedníctva národnej strany, ale keď prišli voľby, spoločne pracovali na víťazstve národného kandidáta. Ani jeden z poslancov zvolených do prevratu do uhorského snemu nebol kandidátom nejakej politickej strany, ktorá by sa bola menovala stranou Hlasistov.

2.

Vytýka sa Hlasistom, že pri prevrate a tesne po ňom obsadili všetky význačné miesta. Táto výtka neodpovedá pravde. Z vládnych referentov bolo 8 členov Nehlasistov a 7 stúpencov hnutia hlasistického. Ale i medzi týmito stúpencami boli členovia, ktorí viacej náležali strane národnej, ako nejakému vyhranenému smeru hlasistickému. Z prvých

17 županov len jeden jediný Hlasista a 16 Nehlasistov. Z ministrov pre Slovensko a v rôznych rezortoch v pražskej vláde bolo 5 Hlasistov a 8 Nehlasistov. V prvom Revolučnom Národnom Shromaždení od r. 1918 do r. 1920 vystriedalo sa 65 členov a z tých bolo len 14 Hlasistov.

Tieto číslce ukazujú, že Slovákov zastupovali na zodpovedných miestach vo väčšine ľudí, ktorí nepatrili k hnutiu hlasistickému, a z toho nasleduje ďalej, že všetka práca a zodpovednosť v prvých dobách tvorenia nášho štátu nemôže byť pričítaná na vrub Hlasistom, ale že zodpovednosť za dobré i za zlé skutky, za chyby a rozkoly snáša celá slovenská inteligencia, ktorá v týchto ťažkých dobách bola postavená na čelo verejnej správy a organizácie štátneho života na Slovensku a v centrálnych úradoch.

V I. sväzku „Pamäti“ píšem o prvých dňoch zariadenia štátu na Slovensku tieto slová:

„Podal som súpis všetkých Slovákov, ktorí by v tej dobe mohli zastať verejné úrady. Myslel som, že pre počiatok tento súpis úplne stačí: Veď som mal temer 1 a každý úrad terno i dúfal som, že bude možno previesť veľmi dobrý výber. Posielal som telegramy, či kandidáti príjmu nabídnuté úrady? Ale vec nešla vôbec ľahko. Odmietnutí i výhovoriek dostalo sa mi v prekvapujúcom počte. Na revolúciu sme vôbec neboli pripravení. A nebolo ľudí kvalifikovaných, ktorí by sa boli mohli rozhodnúť pre verejnú službu. Slovenská revolúcia vyžadovala veľkých obetí od inteligentov a my sme nemali žiadnych zapracovaných úradníkov, ktorí by boli v tom čase považovali úrad za svoje životné povolanie. Usadlí advokáti boli by musili opustiť rodiny, rodné mestá a pevnú klientelu. Prekonať tieto ťažkosti — znamenalo prekonávať vžitú zvyky a mať veľkú dávku nadšenia a obetavosti. Len malý počet našich ľudí chápal revolučnú dobu, ale títo vynikali ideálnou horlivosťou a nadšením. Preto zaslúžia si, aby ich národ spomínal s vďačnosťou.“

K tomu ešte podotýkam, že som si zavolať do Žiliny niekoľko vynikajúcich predprevratových Slovákov a dobrých pracovníkov za tým cieľom, aby som ich menoval županmi pre slovenské župy. K môjmu veľkému prekvapeniu všetci povolani odriekli prijať úrad županský z rôznych osobných, sociálnych i politických príčin. Tedy netreba si myslieť, že menovanie na vysoký administratívny úrad bolo nejakým lákavým vyznačením a že sa za ním hnali naši najlepší ľudia. Keď odriekli tí najlepší, bolo mi menovať ľudí, ktorí prejavili ochotu a akých som mohol najst v malom počte slovenskej predprevratovej inteligencie.

3.

Nielen pôvodca článku p. L. B. z Bratislavy, ale aj iní kritikovia a historikovia konštatujú, že hlasizmus po prevrate úplne zanikol a že po ňom nezostalo v ďalšom politickom, kultúrnom a sociálnom živote ani stopy a čo zostalo, že vraj bolo izolované a že slovenská mládež všetkých možných odienok akoby sa zriekla Hlasistov. Táto mienka zakladá sa na nejakom optickom klame. Predne všetci Hlasisti, ktorí vstúpili do služieb štátu a verejnosti, zostali na svojich miestach, ak úmrtím neopustili naše rady. Ďalej tých Hlasistov bolo tak málo, že v počte mnoho tisícich verejných pracovníkov, úradníctva, školstva, sudcovstva tvorili už i pri prevrate mizivý zlomok a z roka na rok jednak vymierajú a jednak rozmnožujú sa rady z nových a nových vrstiev národa a z rôznych politických strán a smerov. Ale vliv a smer Hlasistov, ktorí razili heslá demokracie, československej štátnej a národnej jednoty a etické požiadavky v súkromnom i verejnom živote — tie trvajú neztenčene a dúfam, že budú trvať na Slovensku a v Československej republike dotiaľ, pokiaľ len sám štát bude existovať. Obrodné hnutie, drobná práca medzi ľuďmi, jednota československá, kvalifikovali

hnutie, aby malý počet Hlasistov prevzal vedenie na Slovensku.

V Martine očakávali spásu Slovenska z Ruska, Hlasisti videli spasenie v jednote československej. A ponevác zvíťazil tento program, prirodzene, že stúpenci tohoto programu boli povolani, aby v oslobodenom Slovensku do života uvádzali program, za ktorý bojovali a pracovali.

4.

Hlasisti pri prevrate mali ovšem z týchto príčin hlavné slovo, aj snáď i najväčšiu politickú moc, ale nespravovali sami vždy celé Slovensko a ochotne priberali a hľadali spolupracovníkov vo všetkých vrstvách a smeroch politických na Slovensku. Pre svoj malý počet ani fyzicky nemôhli ovládať všetky obory verejnej správy a preto ich prácu museli dopĺňovať i mužovia z nehlasistického smeru. Ale smernice ich činnosti, dľa ktorých pracovali pred prevratom a pri prevrate, zostávajú nezmenené i ďalším a trvalým programom generácií, ktoré nastupujú vo verejnom živote na miesta Hlasistov. Zabúda sa ešte i skutočnosť, že po hlasistoch nastúpili v literatúre a v politike Obzoráši a Prúdišti. I generácia týchto smerov mala veľké slovo pri a po prevrate!

Vytýka sa Hlasistom, že preniesli na Slovensko české politické pomery a spôsoby bez ohľadu na slovenské zvláštnosti. Táto výtka je naprosto neoprávnená, lebo z 65 členov Revolučného Národného Shromaždenia bolo len 14, ako je už vyššie rečeno, stúpenkami hlasistického hnutia. — Ostatne ohromná slovenská väčšina členov Revolučného Národného Shromaždenia boli národnári, ľudáci, sociálni demokrati, národní socialisti a živnostníci. — Nikto tak neľutoval rozchodu slovenských klubov v Revolučnom Shromaždení, ako ja. Ale rozloženie na strany nebolo v moci zabrániť nikomu. Členovia roztriedili sa podľa hospodárskych a ideových skupín a po zasadaní v jednotnom klube Slovákov išli sa radiť ku svojim súdruhom, čo a ako pracovať v spoločnom klube. Z toho povstával chaos a čo-ďalej bolo vidieť, že kluby musia sa rozísť po najbližších voľbách do snemu. Tedy nie Hlasisti rozložili slovenský klub, ale rozložili ho všetci Slováci, ktorí v ohromnej väčšine nepatrili k hnutiu hlasistickému.

Po voľbách r. 1920 a už i pri samých voľbách Slováci kandidovali do snemu pod mnohými a mnohými programmi podľa vzoru českého. Dnes si myslím, že sa nestalo žiadne nešťastie, že sa slovenský politický život rozvrstvil podľa záujmov hospodárskych a ideových a že vždy je lepšie pre ľud, keď starosť o určité vrstvy národa prevezmú ľudia, ktorým skutočne na srdci leží záujem tej vrstvy, s ktorou chcú pracovať a jej záujmy v parlamente brániť. Ovšem v jednej veci musíme byť všetci Slováci za jedno, a to vždy a za všetkých okolností:

brániť svoju slobodu, svoju samostatnosť, svoj štát a Slováci na Slovensku majú pracovať na kultúrnom povznesení slovenského ľudu a Česi na povznesení českého ľudu.

Bohužiaľ, že na Slovensku od prevratu pracujú politické strany, ktoré nemôžu nájsť miesto pri spolupráci s ostatnými štátotvornými stranami.

5.

Iná výtka je, že ono povestné a nenávidené príslovie „neľze vyhovieťi“ pripisuje sa na účet Hlasistom. I zo samého českého rčenia vychodia najavo, že ono nebolo zavedené do

terminologie administratívnej Slovákmí, a že Hlasisti ani vtedy, ani dnes nemôžu byť ťahaní na zodpovednosť preto, že v prvých rokoch nášho štátneho života boli žiadosti slovenských uchádzačov odmietané i na také miesta, ktoré by boli môhli celkom dobre zaplniť. Nemôžu byť zodpovední proste preto, lebo bohužiaľ Hlasisti nemali obsadené všetky úradné miesta v celej republike. Slováci mali len v najlepšom prípade 2 ministerstvá pod svojou správou a ostatných 15 ministerstiev bolo spravované Nehlasistmi. Chyba bola, že úradníctvo z Čiech na Slovensku z veľkého nepochopenia a z akejsi obavy a nedôvery k Slovákom dost často nechcelo, alebo nevedelo vyhovieť oprávneným žiadostiam slovenských ľudí o miesta. Ale to je dlhá kapitola a napísané bolo už o nej mnoho a mnoho článkov a dnes myslím, že žiaden objektívny kritik nebude obviňovať prvých tvorcov štátneho života na Slovensku za chyby, ktorých sa nedopustili a pre ktoré sami mnoho trpeli

6.

Jedna z výtek hovorí, že Hlasisti kryli všetky chyby, ktoré sa dialy na Slovensku. To je obvinenie paušálne a bolo by treba ukázať konkrétne, ktoré chyby a kedy a jaké chyby schvaľovali Hlasisti. O mne napísal dr. Jar. Stránský, že ostre vytýkam Čechom prehmaty a chyby, ktoré páchajú na Slovákoch. Sám podľa svojho svedomia môžem tvrdiť, že som nikdy neschvaľoval žiadnu chybu a keď by bolo dovolené uviesť sťažnosti a ponosy, ktoré som prednášal predsedom československej vlády, ba i prezidentovi Osloboditeľovi, videla by i široká verejnosť, že pokiaľ stál som na zodpovednom mieste, nezameškal som nikdy zastať sa ukrivdeného Slovenska a vytýkať chyby, alebo nešetrné jednanie so slabým slovenským ľudom.

Pán dopisovateľ preberá paušálne výčitky zo „Slováka“, zo „Slovenskej Pravdy“, i z komunistických časopisov, keď ešte tieto boli v rozhodnej opozícii proti vláde. A ponevác my Hlasisti neohražovali sme sa a nevyvracali tieto výtky, stalo sa, že verejnosť považovala ich za správne a oprávnené. Ale v tej dobe, keď bolo inej práce mnoho, ani sme dobre nestačili zaoberať sa často až s absurdnými výtkami a predpokladali sme, že rozumný človek vidí úmysel a tendenciu týchto osočovaní. Veľkovýrobu osočovaní zariadil dr. Tuka v redakcii „Slováka“ a jeho žiaci dosiaľ z času na čas púšťajú ju do provozu.

7.

Vyčíta sa Hlasistom, že viac prizvukujú jednotu národa, ako štátu.

Myslím, že zdôrazňovanie národnej jednoty deje sa u nás skôr z historicko-pedagogickej nutnosti, ako z inej — povedzme — z jazykovej príčiny.

Po tých asi 50.000 km² povrchu našej planety, ktorý dnes menujeme Slovenskom, prehnalo sa a osadilo sa veľké množstvo národov a kmeňov: Rímania, Kelti, Germáni, Kotíni, Kvádovia, Bojovia, Avari, Frankovia, Tataři a Turci. Potom sa tu usadili naši predkovia v VI. storočí. Asi 150 rokov žili pod vládou kniežat slovenských a zase prišla vláda Maďarov. Potom ešte vládli tu Poliaci a českí kráľovia. Od roku 1025 do 1918 boli sme bez samostatnosti.

Osud Pribinovo odboja a synov Svätoplukových mohol by nám byť výstrahou na všetky budúce stáletia. Ani Pribina, ani Svätoplukovci neuchránili autonomiu Slovenska so suverenitou národa slovenského. Prvý podľaľhol moravskému

Mojmírovi, druhí Arpádovcom a Arnulfovi. (Tak skoro ako dnes: Slovenský pohľadáčik v Nitre začal odboj proti vláde československej a roku 1938 spojuje sa s novodobými arpádovcami a arnulfovcami, aby vydobyl suverennú autonómiu pre Slovákov!)

Slovensko, tá naša zem slovenská, tých 50.000 km² vždy tu bola a vždy tu bude, zakiaľ len bude trvať naša Zem. Ale nad tou Zemou nevládli vždy synovia slovenskí, hoci tu žil slovenský národ. Z histórie tejto zeme a tohoto národa už vieme, prečo upadli Slováci do poroby a ako sa to stalo? V minulosti, keď sme boli jednotným národom československým — mali sme svoj štát i svojich veľkých panovníkov. A teraz mali sme prezidenta, máme ministrov i predsedu vlády, máme školy, úrady, sme zase svojím národom, svobodným a samostatným. Ale ako história učí, len vtedy sme sa stali samostatnými, keď sme najprve utvorili československú jednotu národnú a ako následok i štátnu. Tak sme si to určili sami a tak nás prijal a uznal celý svet.

Opakujem: zem slovenská bude trvať večne, ale samostatnosť, sloboda a štát československý bude len dotiaľ trvať, kým obe vetve československého kmeňa (národa) budú nažívať v jednote národnej. Ale myslím, že každý rozumný a mysliaci človek vie, aký je rozdiel medzi jednotou politickou, národnou a medzi jednotou jazykovou! Agenti zahraničnej irredenty ovšem to pletú dohromady, aby jazykových postrašencov a „Samobytníkov“ pobúrili proti našej jednote československej! Najprve proti národnej a potom i proti štátnej.

Tak teda: vedomie a utvrdenie národnej jednoty československej bolo a je dôležitejšie pre trvanie našej štátnej a národnej samostatnosti, ako všetky iné „jednoty“ — nevyvímajúc ani jazykovú jednotu. Ak i toto hlásanie jednoty bolo chybou — tak túto „chybu“ rádi snášame.

8.

„Hlasistom“ — píšem v uvodzovkách, lebo po prevrate za Hlasistov sa považujú stúpenci všetkých politických strán, ktoré utvorily koalíčnú vládu — vytýka sa i prílišný centralizmus a čečizácia Slovenska.

Pred 40 rokmi (1897) povedal nám prof. Masaryk na Bystricike pri porade o založení „Hlasu“ toto: „Národná otázka. Aby sme sa vyhlí nedorozumeniam so starými, obsah nacionalizmu má byť vymedzený. Reč nie je najvyšším cieľom u národa. Je najmilším prostriedkom dorozumenia v rodine, v spoločnosti a v literatúre. Slovensky nemožno vedecky pracovať dnes a ešte dlhú dobu. Naväzujte na Kollára a Šafárika, boli racionalisti, učili túžbe po vzdelaní. Kollár žiadal ideálnu, všeľudskú, nie rečovú vzájomnosť“.

O nacionalizme písal som mnohokrát. Že môže byť slepý, brutálny, hlúpy, nemravný a vražedný. To všetko sme za vlády maďarskej videli a skusovali. Najnovšie heslo: „Na Slovensku po slovensky!“ náleží tiež do tejto kategórie nerozumnosti. Slovensko sa nikdy nestane jednorečovým územím. Budú tu: Maďari, Nemci, Česi, Rusi a Ukrajinci, Rumuni, Cigáni a snáď i Židia-Hebrejci.

Slovenčinu možno dekretovať zákonom za úradný jazyk — ale autonomisti, žiadajúci autonómiu pre všetkých, pracujú proti takému zákonu heslom: Na Slovensku po slovensky! Lebo dľa ich programu budú na Slovensku najmenej tri autonómie, s tromi úradnými jazykmi. Kto teda rozkladá jazykovú jednotu na Slovensku, to nie sú ani centralisti, ani

„Hlasisti“, ani koalíčníci, ale naši nacionalisti z ľudovej strany.

Nikto nemôže odtajiť, že by Hlasisti nemali v úcte a v láske svoj materinský jazyk — veď všetci písali a píšú slovensky. Vydávali časopisy, knihy, brožúry a rečnia i v zemiach historických slovensky. Ale preca sa len držia starej tradície: najprve sloboda a vzdelanosť a potom jazyk. Lebo keby sme stratili slobodu a vzdelanosť — nezachránime ani jazyk. Starší vedia, ako sme hynuli jazykove za maďarského panstva!

Hlasisti prebudili slovenský ľud k aktívnej práci a k boju za práva občianske v bývalom Uhorsku. Hlasisti a ich spolupracovníci obnovili na Slovensku národné československé programy; pripravili pôdu pre tvorenie sa čs. legií a razili heslo demokracie vo feudálnom Uhorsku: „Drobnou prácou“ vyrovnali priepasť medzi ľudom a predprevratovou inteligenciou. Vykonalí veľký kus práce na poli osvetovom, hospodárskom a kultúrnom.

Nič iného si neprajeme, len aby každá nová generácia vykonala toľko za národ, koľko v ťažkých pomeroch vykonala generácia Hlasistov.

Dr. V. Šrobár.

dopisy

Odpoveď Češce ze Slovenska

Vážený pán redaktor,

vraciam sa ešte aj ja k dopisu p. Horvátha v č. 33. Som už vyše 2 rokov docentom na vysokej škole českej a gymnázium som tiež absolvoval čiastočne česky. Znáam teda Čechov zo Slovenska aj z Čiech.

P. H. dostáva „husiu kožu“, keď hovorí s „Čechmi“ (t. j. so všetkými?) za Moravou, lebo považujú Slovákov za maďarónov, polonofilov, nespoľahlivý živel atď. — Divím sa, že p. H. nenašiel za Moravou aspoň niekoľko Čechov, ktorí vedia hovoriť o Slovensku so znalosťou a súdnosťou hodnou uznania. Ja som takých Čechov našiel dosť. Tito negeneralizujú trapné chovanie niektorých ľudí a politických strán voči záujmom nášho mladého štátu v jeho najťažších dobách. — Ak ale pán H. dostáva „triašku“, keď niektorí z Čechov majú dnes strach zo všetkých Slovákov, odpovedám mu: nech im to toľko nemá za zlé. Veď počínanie najmä našich opozičníkov vykladá aj cudzina otvorene jako nespokojnosť Slovákov s pobytom v našom štáte. S počiatku to bývala cudzina štátu neprajná (p. H. istotne natoľko číta a počúva hlas na pr. Maďarska a Nemecka), ale teraz dostávajú zo všetkého starosti aj tí, ktorí náš štát milujú. — Keby bol žil a hovoril p. Horváth s našimi Nemcami jako ja, bol by zase konštatoval, že veľa ich tajne a zjavne považuje všetkých Slovákov za spojencov proti „Čechom“ pri prípadnom vzbúrení. Teda musí byť aj chovanie našich nespokojencov objektívne pochybené, keď budí obecne vo svete dojem pre štát tak nepriaznivý. — Ostatne p. H. iste vie posúdiť objektívny smysel slov „aj za cenu republiky“ a podobných. Pochádzajú z úst ľudí, ktorí chceli hovoriť za „slovenský národ“. Tiež vie, čo objektívne znamená priateľiť sa s otvorenými nepriateľmi nášho štátu. — Z koho máme teda dostať väčšiu „triašku“?

Ďalej píše p. H. doslovne: „Chceme, aby tých 200.000 Čechov, ktorým Slovensko poskytlo dobrú existenciu, chovalo sa tak, aby nedávali pri každej príležitosti najavo, že sú triedou panujúcou, že všetko ostatne nie je dosť spoľahlivé...“

Je smutné, keď niekto o 200.000 Čechov nevie toho povedať viacej, ako že sa nad Slovákov povyšujú, a svoj pomer k nim stavia len na tom. Keby Česi vóči Slovákom iných citov nemali, nebolo by už pred vojnou toľko úprimných Slovákov hľadalo a našlo porozumenie práve u bratov Čechov. Vspomeňme si len na priame výbuchy priateľstva pri častých príchodoch Hlinku. — Ešte smutnejšie je tvrdiť, že tých 200.000 Čechov dáva cítiť svoju povýšenosť „pri každej príležitosti“. To je bez ďalšieho dokazovania povedané priveľa. — Lež dajme tomu, že to robia mnohí. Nepreháňajme ale svoju citlivosť zrovna vóči Čechom. Ten, kto zná svet, vie dobre, jak väčšie a pokročilejšie národy vedia s vysokou pozerat' na menšie (aj Slováci podľa tvrdenia mnohých Rusínov). Nejakého úprimného rešpektu vóči Slovákom, ich kultúre, cudzina nemá. My, čo sme študovali v zahraničí, museli sme sa s tým smieriť. Museli sme ostatne uznať, že ak chce Slováka dosiahnuť vyššieho vzdelania než je to stredné, musí siahnuť len a len po cudzom. — A jak sa vedía medzi inými národmi robiť zrovna mnohí Slováci „malými“! Sú až úzkostlivo skromní v spoločnosti Nemcov, Francúzov atď., osvojujú si prehorlive ich reč, zvyky a chvália sa s tým doma. Zakladajú si až smiešne na každej známosti alebo priateľstve získanom v zahraničí, aj keď jasne pri tom hrajú úlohu podriadeného.

O tých 200.000 Čechov nestačí ďalej kuse povedať, že im poskytlo Slovensko dobrú existenciu. Niektorí by ju mali aj bez Slovenska a to lepšiu. Všetci azda niečo poskytli aj tomu Slovensku. Mali sme na pr. r. 1918 nejakého vysokoškolského profesora Slováka? Koľko Slovákov sa prihlásilo do služieb štátu na gymnáziách? V takej Trnave na pr. len 2, inde aj menej. Jak by to bolo dopadlo bez Čechov 1919 pri vpádu Maďarov? — Konečne povyšovanie nad druhého nie je monopolom Čechov, robia to všetci ľudia, teda aj Slováci navzájom. Naopak, Česi priniesli k nám demokratického ducha a odstránili priepasť, ktorá delila na Slovensku inteligenciu od jednoduchého ľudu. — Keď ale niekto čaká s vrúcnějším pomerom vóči Čechom, až nebude na žiadnom Čechovi jednej chyby, čaká na nemožnosť a nemá dobrej vôle.

Ďalej čítame u p. H. tak častú výtku: Česi ohjedajú chlieb kvalifikovanejším Slovákom. — Nebudem tvrdiť, že sa to nestáva vôbec. Ale p. H. by mohol poukázať konkrétnejšie, kde sa to stáva. — Pomerne najviacej k nám chodí český profesorov a nadáva sa na nich. Vie p. H., že ešte nie je žiadny kvalifikovaný prof. Slováka bez miesta, že na pr. nové cirkevné gymnáziá nemôžu dostať dost' kvalifikovaných, ba ani nekvalifikovaných síl a sú rady, keď im supľujú aj českí profesori štátnych škôl? — Nie je v žiadnom štáte toho úradu, kde by si jednotlivci nenariekali, že menej schopný zaujal ich miesto. Hoci by bolo u nás takých prípadov viacej, je aspoň toľko isté: Všetci praví, spoľahliví predprevaratí Slováci majú v štátnych službách veľmi pekné postavenie. Aj z povojnovej generácie už sa dostali mnohí na miesta veľmi zodpovedné nielen na Slovensku, ale aj na západe, jaké vyžaduje ich vek a kvalifikácia. Dôkladnejšie by sa dalo o veci uvažovať, keby niekto poskytol nejakú štatistiku Slovákov nespravodlivo odstránených.

Že by u nás nebolo možno čítať maďarskú alebo nemeckú tlač? Alebo vraj „Bože chráň“, aby mal Slováka maďarské meno? — Štátne orgány venujú na Slovensku zvýšenú opatrnosť a prvý pohľad na podriadeného čítajúceho maďarsky neobsahuje samú dôveru. — Lež pomery u nás nie sú opravdu tak úplne jasné. Je ozaj pekný počet poprevratových „Slovákov“, ktorí čítajú výlučne maďarské noviny, počúvajú len maďarský rozhlas, meno, ktoré si pomaďarčili pred vojnou oni alebo rodičia, už si viacej neposlovenčili. Ale preca neviem o tom, že by Slováka nemohol čítať a nečítal popri inom aj maďarsky a nemecky, ak svoju slovenskosť a štátnosť inak dokázal. —

Že by sa niekomu len pre maďarské meno všeobecne a trvale tak zle viedlo, že by ho musel „Boh chrániť“? To má platiť o všetkých Slovákoch s maďarskými menami alebo o všetkých skutočných Maďaroch v štátnych službách?

Na príspevku p. H. jako na iných toho druhu je zaujímavé ešte jedno. Hoci sami Slováci každú chvíľu zdôrazňujú, že sa nemohli 1000 rokov vyvíjať po svojsky, žili pod cudzím jarmom a vlivom, preca mu nenapadlo hľadať nejaký, trebárs neuvedomený nedostatok aj u nich. Azda predpokladá, že nejakým zázračným spôsobom krátka doba nahradila nedostatok stáročí a že všetci sa razom prebudili nie len subjektívne, ale aj objektívne jako bezvadní Slováci, Slovania, občania, politici, diplomati atď. — Tiež nech si p. H. všimne, že jeho jadrne povedané výtky, o ktorých sa dá aspoň diskutovať, uverejnil mu český časopis, jak to robia mnohé iné. Je to známka vyspelosti, dôkaz dobrej vôle.

O peknom úmysle p. H. som pochybovať nechcel. Ak ale chce opravdu poradiť, musí k faktom nepriaznivým pribrat' aj pozitívne, trochu hlbšie sa nad všetkým zamyslieť a pri konečnom úsudku pokúsiť sa o trochu dokonalejšiu syntézu. — Len ten, kto rešpektuje všetky „plus“ a „minus“, poskytne správny súčet.

Dr. Chvojnický.

Nové knihy

PODZIM A ZIMA V NAKLADATELSTVÍ ORBIS. Vyjde tam: L. Kunte, J. Werstadt, J. Borovička a H. Ripka: Dr. Ed. Beneš (Historie jednoho úsilí): Republika roste (Výstavba Československa ve fotografii), obrazové dílo s předmluvou dra Ed. Beneše a Karla Čapka, zachycující kulturní a hospodářský růst našeho státu. (Společně s firmou Borový.) Šehlva ve fotografii a Postavy našich dějin jsou dvě nová alba naší Národní galerie. V edici velkých učebnic vyjdou tyto svazky: Němčina od dra H. Siebenscheina a Francouzština od dra V. Smoláka. Ve sbírce učebnic pro cizince Janua Linguarum je připravena Čeština pro Němce od prof. J. Hallera. Do průvodců Orbisu zařazen Průvodce zemí moravskoslezskou a Německý průvodce po Československu upravený J. Urzídlem. Sbirka Stopami dějin přinese dílo R. Setona-Watsona, Evropa a diktátoři i novou práci J. Hajšmana. Jedna kampaň mafie. V Knihách osudů a práce vyjde nová kniha P. de Kruifa, Bojovníci života, vzpomínky W. E. Younga, Lovci žraloků a E. Ludwiga, Život Rooseveltův. Perspektivy, knihy živé vědy, překvapí knihou E. Dupuye, Příjde-li válka a knihou Essayi André Gida, vybraných drem V. Černým. Ve sbírce spisů právnických a národohospodářských vyjde: Dr. V. Chytil, Universalismus jako metoda hospodářské vědy, dr. J. Kepert, Analogie v trestním právu, dr. B. Kučera, Základní problémy mezinárodního soudního procesu. V lidové knihovně dobrodružných příběhů Stopy přibudou: R. Campbell, Nebezpečné zvíře, T. Lowell, Muži nebezpečí, W. Funk, Nicového na světě a detektivní román W. Westera, Záhada svatebních závoňů. V Politické knihovně připravuje se kniha M. Tekinalpa, Kemalismus. Knihovnička Pračí k úspěchu vzroste o práce: D. Carnegie, Jak získám přátele a vliv na lidi a W. Hepner, Jak nalézt radost a úspěch v povolání, Časové otázky pak o práci L. E. Bische, Buďte rád, že jste nervosní. Veselá mysl roztěmje vojenskými a divadelními anekdotami a roztomilou knížkou H. Robinsona a K. R. Browna, Jak se stanou dokonalým manželem. V Národnostních otázkách vyjde: Zdr. Peška, Nové zřízení na Podkarpatské Rusi. Mládež potěší cestopis Nových 20.000 mil pod mořem od kpt. H. H. Sokola. Pro hospodyňky vyjde Kuchařka od G. Suché. Mimo to vyjde německy velký Výbor ze spisů presidenta Osoboditele a Výbor z díla F. X. Šaldy.

Ediční program Topičovy edice sezony podzimní a zimní. Fred Bérance: Lucretia Borgia. Překl. V. Renč. Winifred Holtby: Jižní okres. Překl. Jarm. Fastrová. Roger Martin du Gard: Rodina Thibaultů — Léto 1914 — III. Překl. Hanuš a Frant. Jelínkové. Tragičtí dnové. Anatolij Vinogradov: Tříbarvy doby. Překl. Jarm. Wagsteinová. Amelie Posse-Brázdová: Dále. Překl. Rypáček. Robert Michel: Ježiš na Šumavě. Překl. J. R. Marek. Tarije Vesaa: Vrané koně. Překl. Milada Blekastad. Aleksej Kivi: Sedm bratří. Překl. Alois Šikl. Sigfrid Siwertz: Velký obchodní dům. Překl. K. V. Rypáček. Ignát Herrmann: Na čerstvém vzduchu. Sebr. spisů sv. 47. Vzpomínky na plavbu po Jadranu. Ignát Herrmann: O živých a mrtvých. Sebr. spisů sv. 48. Ignát Herrmann: Když si náš dědeček babil ku brai. Sbirka souvislé školní četby sv. 95. Výbor z povídek Martina Kukučína. Sbirka souvislé školní četby svazek 33.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ

Roč. 8. Číslo

38

T u - F u o :

VERBÍŘ.*

Klesalo slunce. Chtěl jsem právě spat.

Šel svý mužík prašnou silnicí; na vršku zdi sed, pusté vesnici verbířskou píseň začal notovat.

Jde stará žena — v kupku slitý žal. Dí — slova duní, kamená jak řada když do bezedné studny temné padá:

„Tři syny měla jsem — tři císař vzal.

Psal včera nejstarší — eh, nadarmo! Psal: žiju. Žije? — Válečná když doba?

Ti druzí v poli zůstali mi oba, šli, černí volí, černé pod jarmo.

A ty chceš muže? Tady? Blázníš snad?

Zde jen mé vnouče v stínu matky stojí.

Hlad mají oba. Pro nahotu svoji z polního kvítí pletou sobě šat.

Co chceš ty, starče? Mě snad bys ty rád?

Hrst starých kostí — půjdu, je-li třeba,

vojáčkům твоjim budu péci chleba a s твоjim vůdcem ve stanu chci spat.“

Křik její nářkem sovím táh se v dál, bolesti vlny do vsi pusté bíly; když ráno vstal jsem, den už smál se bílý a svý mužík na zdi skřehotal.

* Z čínských veršů a básní, které do knihy *Můj národ a má vlast* přeložil Bohumil Mathesius.

FEUILLETON

Pearl S. Bucková:

KNiha o Číně. (Dokončení)

K tomuto stanovisku jim bylo leccos nápodobno. Sami by se k němu, myslím, nebyli jen tak leccos dostali; dopomohl jim k němu Západ. Dopomohl jsem mu k němu my západníci, a to nejen záporně, totiž tím, že se u nás projevovalo jisté zhroucení civilizace, nýbrž též kladně svým sklonem k elementárnímu životu. Západnický zájem o všechno proletářské hnutí zavdal mladé Číně podnět k tomu, že se zamyslela nad vlastním proletariátem a zjistila vzácné vlastnosti u svých venkovských obyvatelů, kteří si střechu životy ryzí a ku podivu nedotčený světovým zmatkem. Taková vyrovnanost arci silně promlouvá k intelektuálům, zmateným a zbloudilým v pokroucené době.

Byl jim nápomocen též komunismus. Komunismus přivedl třídni uvědomení, naučil prostého člověka vyjadřovat se a domáhat, a protože v Číně bylo moderní vzdělání zpřístupněno i dětem prostých lidí, dostalo se jim zatím jakéhoto takého hlasu, jimž mohou mluvit třeba s hlasem nedostatečně, sami za sebe. U mladých čínských levičáků proniká v umění i v literatuře kvapem oceňování prostého muže i ženy jejich vla-

Duchová podstata slovenské slovesnosti

Slovenský novodobý literární vývoj probíhal několika obdobími, ryze českým, československým a slovenským, t. j. podle toho, kterak společná československá podloha sílela nebo slábla a kterak to ono pokolení na ní uvědoměle, neuvědoměle nebo s výhradou či s odporem stálo. Tento vývoj určoval vždy i ducha slovenské literatury. Proto lze právě v tomto duchu rozeznávat dvě hlavní a rozhodné složky, českou a slovenskou, národně jednotivou a od národního celku odstředivou.

Albert Pražák ve studii *téhož jména*

NOVÉ KNIHY

K. M. ČAPEK-CHOD: ROMANETTO — TŘI CHODSKÉ GROTESKY — POHÁDKA. Povídkové a novelistické práce, které přinášejí sedmnáctý svazek sebraných spisů K. M. Čapka-Choda, budou pro čtenáře dosavadního, souborně vydaného díla našeho nejoriginálnějšího vypravěče a slovesného tvůrce opravdovým překvapením. Po prvé naleznou tu vedle románových děl velkolepě koncipovaných, jako Turbina a Antonín Vondřejc nebo Vilém Rozkoš a Jindrové a mistrovských zralých novel Čtyři odvážné povídky, skvělé, v motivu a v psychologii jedinečné Romanetto, pak jadrné Tři chodské grotesky a kouzelnou hudební pohádku Nejvyšší „H“. — Vezměte si kteroukoliv z těchto motivicky odvážných prací, tak Romanetto, prozrazující zálibu K. M. Čapka-Choda pro lékařský a psychologický experiment, nebo

grotesku Páchlíček a čert, vyprávěcí o chodském lakotném sedláku, který si najme zrzavého pacholka, využívacího lakoty k ďábelským kouskům, nebo konečně onu zmíněnou hudební pohádku s historií Ludvíčka, synka klášterního zahradníka, jenž se stane slavným houslistou, a která obráží krásné lásku vášnivého houslisty K. M. Čapka-Choda k hudbě, vždycky tu naráz poznáte příštního mistra a slovesného tvůrce, jehož předností je vzácný smysl pro grotesknost a bizarnost situace, jedinečnost i zajímavost motivu a typičnost i výraznost charakterů i dokonalá znalost látky a prostředí. To, jak v groteskách, váštěných z rodného prostředí, dovedl využít své znalosti povah, příběhů i typů a vůbec rodného kraje s jeho pověrami i zvyky, to, jak v Romanettu dovedl vyprávět příběh Juličin ústy lékařovými s psychologickou obezralostí i hloubkou, to vše svědčí, jak v Čapku-Chodovi od prvé chvíle rostl a zrál epik a psycholog, kterému pronikavý po-

Lin Jutang:

ČINŠTÍ CASANOVOVÉ.*

Stejně jako v Boccacciových povídkách, i v čínských romanech se obviňují mnichové a jeptišky z nemravnosti. Vyplyvá to z obecné lidské záliby pranýřovat pokrytectví ve všech podobách. Je tedy přirozené a snadné nadělat Casanovy z čínských mnichů, vyzbrojených kouzly a tajnými afrodiziaky. Vyskytují se opravdu případy, tak na př. v některých končinách Čekiangu, že je ženský klášter pouhým nevěstincem. Celkem je však ta výška nespravedlivá a mnichové dávají většinou hodný, nevtíraví, zdvořilí a slušní lidé a donjuanské kousky se omezují jen na jednotlivé křehčíky a v romanech se pak pro efekt náramně zvětšují. Z vlastního pozorování vím, že mnichové jsou většinou špatně živení a chudořevní a nejsou takových kousků ani schopní. Ten falešný úsudek vyplývá ostatně z nepochopení toho, jak je v Číně spjata pohlava s náboženstvím. Mnichové mají totiž možnosti vidat krásné nastrojené ženy, jako žádná jiná čínska vrstva. Při náboženských úkonech ať už v soukromých domech nebo v chrámech přicházejí denně do styku se ženami, které jsou jinak z veřejnosti vyloučeny. Následkem konfuciovské odloučenosti žen mají ženy jedinou obstožnou zámlínku k vycházce na veřejnost jen tehdy, když jdou do chrámu „pálit kadílo“. Každého prvňáka a patnáctého měsíce a o každém svátku dávají si v budhistickém chrámu dostaveníčko všechny vdané i svobodné místní krásky, světečně ustrojené. Když si nějaký mnich potají pochtunává na vepřovém, lze se nadát, že se též občas spustí. K tomu si přimysleme, že mnohé kláštery jsou skvěle fundovány a mnozí mníši mají mnoho peněz na útratu, což vedlo v mnoha případech, které se v nedávných letech dostaly na světlo, k nepleše. V r. 1934 si jedna jeptiška vskutku troufla začalovat jednoho mnicha u šanghaiského soudu pro nevěru. V Číně je možné všechno.

* Z právě vyšlé knihy „Můj národ a má vlast“.

zorovatel života rozmanitých prostředí poskytoval spoustu nové a nové látky, které se jako umělec zmocňoval gestem, jež v něm prozrazovalo příštího mistra slovesného českého baroka. Cena brožovaného svazku, majícího 424 stran, je 36 Kč.

Albert Pražák: Duchová podstata slovenské slovesnosti. Studie Alberta Pražáka, která vychází jako dvousvazek edice malých literárních monografií Postavy a dílo, je z těch mála prací českých literárních vědců, historiků a kritiků, které si všimají soustavně a prohloubeně slovenské literatury. Albert Pražák, který už tolikrát osvědčil svou znalost literatury bratrské země slovenské, a to jak starší, tak i nové a nejnovější, charakterizuje tu v hutné zkratce du-

sti. Výraz je ještě syrový a prozrazuje příliš vliv cizího umění, ale to vědomí už v něm je. Místo ptáka, sedícího na bambusové větvičce, bývá už občas na látě vidět selku a místo zlaté rybky, míhající se v lotosovém jezírku, utrámenou postavu dělníka, tlačícího trakař.

Kdybychom však měli my západníci čekat na interpretaci Číny, až se ti nedávni propuštění naučí náležitě a souvisle mluvit, trvalo by to čekání dlouho — a snad by přetrvalo naší generaci. Na štěstí jsou ještě jiní, několik duchů tak velikých, že nezaobloují ve zmatku doby, tak humor, že vidí — s oním krásným humorem tolika pokolení ostrovitů a učenosti — život, jaký skutečně jest, tak bystrých, že chápou vlastní kulturu stejně jako jiné, a tak moudrých, že si vybírají jen to, co je jim vrozeno, a co jim opravdu patří. Dlouho jsem se těšila, že některý z těchto málo lidí napíše nám všem knihu o své Číně, pořádnou knihu, prosáklou nejlustnější duchem národa. Tolikrát jsem rozebírala toužebně a dychtivě nějakou knihu a vždycky znovu jsem ji zase zklamaneš sklapla, protože byla falešná, protože byla nabubřelá, protože příliš zanícené hájila to, co bylo tak veliké, že ani nepotřebovalo obhajoby. Byla napsána, aby zaimponovala cizincům a byla tudíž Číny nedůstojna.

Taková nějaká nemůže být kniha o Číně, hodná toho jména. Musí být

upřímná a nestydlavá, protože praví Číňané jsou odjakživa lidé hrdí, tak hrdí, že jsou upřímní a nestydí se za sebe a své mravy. Musí být moudrá a pronikavě chápavá, protože Číňané jsou odjakživa nad jiné moudří a mají pronikavě pochopení pro lidské srdce. Musí být humorná, protože vlastním jádrem čínské povahy je humor, hluboký, lahodný, vlídný humor, vyplývající z tragického vědomí a přijímání života. Musí být napsána plnými, přesnými krásnými slovy, protože Číňané si váží krásy, přesnosti a výstižnosti. Takovou knihu by mohl napsat jen Číňan, a napadalo mě, že ji dosud ani Číňan nemůže napsat, protože, zdálo se mi, nelze nalézt moderního Číňana píšícího anglicky, který by nebyl příliš povznesen nad svůj národ a tím mu zároveň též odcizen, a přece jen zase dosti povznesen, aby pochopil jeho význam, význam jeho starší i jeho mladší.

Ale tu náhle vyjde — jak už tak všechny velké knihy vycházejí — tahle kniha, která splňuje všechny požadavky. Je pravdivá a nestydí se za pravdu: je psána hrdě a humorně a krásně, vážně i rozpustile, s uznáním a pochopením pro staré i nové. Myslím, že je to nejpravdivější a nejlustnější, nejuplněnější a nejzávažnější kniha, jaká byla dosud o Číně napsána. Nejlepší však je, že ji napsal Číňan, člověk moderní, pevně zakotvený v minulosti, ale bobatě rozkvetlý v přítomnosti.

chovní podstatu a vývoj slovenské slovesnosti od nejstarších dob až po současnou chvíli. Setkáváme se v jeho práci, osvědčující nevšední znalost látky po stránce literární historické i kritické, se všemi vynikajícími postavami slovenských literárních dějin, poesie, prózy i dramatu a zejména nahlédneme tu do samotné duchovní problematiky literatury národa, s kterým nás od věků pojily bratrské svazky a s nímž jsme v osudových chvílích prožívali stejné úzkosti i naděje. Podnětnost a nabádavost této Pražákovy práce je v tom, že ukazuje, jak literatura na Slovensku i v Čechách je nejosobitější a nejvíce svá tam, kde jí pečeti jednotný duch. Aniž by upíral slovenské literatuře její úsilí o hlubší ponor do vlastní svéráznosti a osobitosti, její neobyčejný pokrok po stránce myšlenkové a tématické, látkové a námětové, typové a formální, obsahové i výrazové, její statečné úsilí vyrovnat svůj krok po svém s celým, tak rozmanitým děním života, doby, ba i celého světa, ukazuje nabádavě na její vnitřní intenzitu tam, kde byla nesena duchem bratrského sourozenství a větve české a slovenské, jež rostly z jediného základního kmene. Nepochybujeme, že tato zasvěcená práce Pražákova nalezně hojně čtenářů, kteří si do ní půjdou pro první poznání slovenského písemnictví, aby je i jeho představitel odtud sledovali soustavněji a soustavněji. Cena výtisku je 3 Kč.

PODZIM U BOROVÝCH.

Ediční program, který nakladatelství Fr. Borový chce uskutečnit na podzim, slibuje především řadu novinek původní literatury krásné i naučné. Mnoho českých romanopisců, básníků a vědců ohlašuje se tu novými pracemi. Je to zjev, který nás těší zvláště v jubilejním roce republiky a zejména ve chvílích, kdy naše politická i kulturně duchovní vyspělost podstupuje takovou vážnou zkoušku: Z děl, určených k jubileu dvacátého výročí založení republiky vyjde s úvodem presidenta dra Edvarda Beneše a spis. K. Čapka, monumentální obrazová publikace, zachycující výstavbu Československa ve fotografiích, dále kniha Eduarda Basse: Rok osmačtyřicátý a závěrečný díl Peroutkova Budování státu. Literatura masarykovská bude obhacena knihou osobních vzpomínek Karla Čapka na presidenta Osvoboditele, nazvanou Čtení o Masarykovi, která bude jistě centným doplňkem Hovorů s T. G. Masarykem, jež vyjdou také upraveny Karlem Čapkem jako kniha pro mládež.

Z původních sbírek básníků vyjde posmrtně sbírka Otokara Fischera Poslední básně, Františka Gotlieba Vzkaz, Jaroslava Kolmana Cassia Železná košile, Ladislava Stehlíka Kořený. K těmto sbírkám, které vyjdou v edici České básně, připojí se nový svazek Spisů Viktora Dyka Okno — Poslední rok, obsahující 3. a 4. část jeho válečné tetralogie, nová poesie Františka Halase Přízraky pouště (s 10 kresbami Toyen), nový svazek Sedmdesát básní z podsvětí na rozloučenou se stínem věčného studenta Roberta Davida, bibliofilské vydání Horovy básně Zpěv rodné země (s dvěma kresbami Ant. Procházky), soubor příležitostných veršů a satir Eduarda Basse Deset let rozhlásku a svazek lyriky Rainera Maria Rilkeho Sad, již z francouzštiny přeložil Vlad. Holan.

V původní próze budeme obohateni o nový román Josefa Hory Dech na skle, Karla Konráda

Postele bez nebes, Karla Poláčka Vyprodáno, Václava Řezáče Slepá ulička, dále o novou románovou práci Olgy Scheinpflugové Přežitá smrt, o svazek Amerických povídek Edvarda Valenty, básnickou prózu Vítězslava Nezvala o Praze, nazvanou Pražský chodec. Z prózy přeložené vyjde velký román Vik mezi vlky od Hanse Fallady, newyorský román Metropole od amerického spisovatele Elmer Riceho, a nové dva svazky Romainských Lidí dobré vůle, romány Venkov a Mraky na obzoru.

Knihovna Století přerodu přinese vrcholně zajímavou knihu o Číně Můj národ a má vlast od Čiňana Lin Jutanga, nové dílo R. H. Bruce Lockharta Děla nebo máslo, věnované střední Evropě, knihu Žena žurnalistova od Angličanky Lilian T. Mowrer, nové vydání díla A. Rossiho Pochod na Řím. Edice Knih dalekých obzorů zahájí v ilustrovaných sešitech vydání jedinečného a poučného díla o rusko-japonské válce nazvaného Tragedie u Čušimy, jehož autorem je německý spisovatel Frank Thiess; knihovna Paměti vydá jako další svazek vzpomínky Pavla Váší Krábovice a edice malých literárních monografií Postavy a dílo studii Alberta Pražáka Duchová podstata slovenské slovesnosti. Vedle toho bude obnovena edice Knihy dobré pohody, kde vyjdou pozoruhodné causerie spisovatelky Ma-Fy s obrázky A. Hofmeistra, a sice fotomontáž z cestování s názvem Křížovka a světa a knížka zkušenosti bridgového hráče pod názvem 4 x 13, vedle nich pak ještě kniha Orchideje v rozpočtu od Hillis Marjorie. Mimo sbírky vyjde zajímavá a krásně vypořádaná kniha Ambroise Vollarda Vzpomínky vy obchodníka obrazy, přibližující nám bohatstvím osobitě podaných vzpomínek velké francouzské moderní malíře. Z nových vydání jmenujeme román Josefa Čapka Stín Kapradiny, rozšířený svazek Apokryfů Karla Čapka a rovněž rozšířenou Kritiku slov, nové vydání dramatu Adam stvořitel s novým úvodem bratří Čapků a s kresbami Desideriovými, dva další svazky Spisů K. M. Čapka-Choda, Romanetto, Tři chodské grotesky, Pohádka (dosud ve spisech nevyšly) a Nejzápadnější Slovan, další svazek Spisů Viktora Dyka, povídky Vrba zelená, další svazek Spisů St. K. Neumanna, knihu feuilletonů S městem za zády, Johnovy nedoceněné Večery na slavníku s kresbami Fr. Tichého a vydání Shakespeara dramatu Večer tříkrálový v novém překladu E. A. Saudka a s poznámkami Viléma Mathesia. Samostatný svazek bude tvořit reprezentativní máchovský sborník pražského lingvistického kroužku, který vyjde pod názvem Torsu a tajemství Máchova díla.

Slet zlínské pracující mládeže. Jako každoročně, tak i letos bude zahájen nový školní rok Baťovy školy práce tělocvičným a sportovním vystoupením zlínské průmyslové mládeže. Tento den sportu a tělesné výchovy — v pořadí osmý — bude konán v neděli 28. října pod protektorem dra J. A. Bati a vystoupí na něm 5000 mužů a žen Baťových škol práce. Slavnost bude zahájena v neděli ráno v 8.30 hod. pietní vzpomínkou u hrobu Tomáše

Bati na lesním hřbitově. Vlastní sportovní program bude zahájen ve 14 hod. odpodně na stadionu SK. Baťa vztýčením státní vlajky. Prostná mladých žen, kdy na cvičišti bude 2800 cvičenek a prostná mladých mužů, jež začvívá 2200 cvičenců, budou vystřídána různými cvičebními ukázkami; ranní cvičení mladých mužů, bojové hry družstev, lehkootletická vložka, nářado-

vý tělocvik, zvláštní vystoupení Jugoslávčů a Poláků, skupiny na dvojkrucích a vystoupení plachtařů a modelářů. Slavnost bude ukončena v 17.30 hod. spuštěním státní vlajky.

Kraus a spol., krejčovský atelier Praha II., Panská 10, oznamuje svým váženým zákazníkům, že právě došly zásilky škvlých moderních anglických látek.

Aktuální pozvání: prosím, přijďte navštívit nás VINNÝ KRYT!

Nad Vámi stavba z betonu, středisko důstojníků - kolem Vás zářící úsměvy - na dosah ruky baterie nejskvělejších vín. Prostředí, které právě dnes potřebujete a oceníte!
Čtvrťka SKUTEČNÉHO vína již od 6 Kč.
Večere od 7 hodin od 7 Kč. Taneční hudba od 8 hodin.

ALKMAAR

vinný kryt pro Váš klid
Náměstí Petra Osvoboditele, roh Sokolské a Ječné, Štefánikův dům

nové knihy

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

- ENGELS Bedřich, Německá selská válka. Lido-
vá knihovna. 17.5×11 cm. 175 stran . . . Brož. Kč 10.—
Kart. Kč 14.—
Váz. Kč 18.—
- CHYTIL Václav JUDr., Universalismus jako
metoda hospodářské vědy. 24×16 cm. 407 str.
KROFKA Kamil, O Balbínovi dějepisci. 20.5×13
centimetrů. 63 stran . . . Brož. Kč 10.—
- NEJEDLÝ Zdeněk, T. G. Masaryk. S kresbou
Adolfa Hoffmeistera. 20×13.5 cm. 60 stran
ROBERTS Stephen Henry, Hitlerovo panství.
(The house that Hitler built.) 22×15 cm.
396 stran. Brož. Kč 48.— Váz. Kč 60.—
- QUADEN Pierre, Les Mutations Monétaires en
théorie et en pratique. Trois expériences:
Royaume-Uni, Etats-Unis, Belgique. 25×16
centimetrů. 253 stran Brož. Kč 50.—
- WORMSER Olivier, Déflation et Dévaluation.
Étude comparée de leurs effets sur les
prix. 25×16 cm. 232 stran Brož. Kč 25.—
- Revue de la Situation Economique Mondiale.
1937/38. Société des Nations. 24×16 cm.
251 stran Brož. Kč 45.—
- JONES F. Elwyn, The Battle for Peace.
10 Horrabin Maps. 19×13 cm. 352 stran . . Váz. Kč 68.—
- SCHACHER Gerhard dr., Germany Pushes
South-East. 19×13 cm. 253 stran Váz. Kč 60.—
- World Economic Survey. 1937/38. League of
Nations. 25×16 cm. 244 stran Brož. Kč 45.—
- MANN Thomas, Vom zukünftigen Sieg der
Demokratie. 23×16 cm, 45 stran Brož. Kč 16.50
- STROH Heinz, Der grosse Europäer. Eine Ed-
vard Beneš-Biographie. 22×15 cm. 220 stran Váz. Kč 55.—
- WACHE Walter, System der Pakte. Die politi-
schen Verträge der Nachkriegszeit. 26×21
centimetrů. 425 stran Váz. Kč 160.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní 11

Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21